

1848—49. TÖRTÉNELMI LAPOK.

Egyúttal a Kolozsvárt létesített 1848—49. orsz. ereklye-múzeum, Abony városi, alsófejérmegyei, bácsmegyei, Baja városi, szolnokdobokamegyei, brassói, budapesti, csongrádmegyei, fehérmegyei, gömörmegyei, hontmegyei, kolozsvári, marosvásárhelyi, szabolcsmegyei, szentesi, tolnamegyei, tordai, torontálmegyei, török-becsei, vasmegyei honvéd-egyletnek, valamint a kolozsvári márcz. 15. állandó bizottság, a Kossuth-bizottság és Vasvári-kör hivatalos közlönye.

SZERKESZTŐ-BIZOTTSÁG:

Szigethy Miklós ezredes, Végh Bertalan ezredes-alelnökök Esterházy Miguel gr., Finály Henrik dr., Gámán Zsigmond, Gyarmathy Miklós, Huszár Sándor br. Kőváry László, Martin Lajos dr. Sárkány Ferencz, Szabó Sámuel és Szász Gerő.

FELELŐS SZERKESZTŐ:

KUSZKÓ ISTVÁN,

az ereklye múzeum öre.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

RENDES MUNKATÁRSÁK:

Alsó-Kubinból: Bulla György. **B-Hunyadról:** Gyarmathy Zsigmond, Gyarmathy Zsigmondné, Bécsből: Veress Endre, **Beszterczéről:** Csernátoni Gyula dr. **Brassóból:** Baráczy Sándor, Koós Ferencz. **Budapestről:** Hegedüs István dr., Helfy Ignác, Hentaller Lajos, Jakab Elek, Jókai Mór, Kreith Béla gr. Reiner Zsigmond dr., Szinnyey József id., **Csikszeredából:** Benedek István, **Deésről:** Kádár József. **Hidvégről:** Nagy Sándor. **K-Vásárhelyről:** Balogh Vendel dr. **Kolozsvárról:** Bartha Miklós, Benel Ferencz, Deáky Albert, Ferenczy Zoltán dr., Hory Béla, Kovács János, Kuzkó Istvánné, Lövei Klára, Magyary Mihály, Márki Sándor dr., Szádeczky Lajos dr., **Lugosról:** Dengi János dr., **M-Vásárhelyről:** Imreh Sándor. **Nagybányáról:** Törökialvi Pap Zsigmond, **Nagyváradról:** Hegyesi Márton, **Nyiregyházáról:** Krúdy Gyula. **Sátoralja-Ujhelyről:** Matolay Etele, **Székely-Udvarhelyről:** Vajda Emil dr. **Székesfehérvárról:** Éder József dr. **Alsó-Szóvát:** Dézsi Mihály. **Tordáról:** Borbély György, Ferenczy Ferencz. **Vizaknáról:** Szentkatolnai Bakk Endre. **Rajzoló munkatárs:** Nagy Gyula tanár. **Fényképező munkatársak:** Dunky Ferencz, Dunky Kálmán. **Budapestről:** Vágó Bertalan.

Szerkesztőség és kiadóhivatal, hová a lapot illető minden küldemény intézendő: Kolozsvárt, Széchenyi-tér 27. sz. Orsz. Tört. Ereklye-Múzeum helyiségében.

A m. posta-takarékpénztár clearing és cheque forgalmában a kiadó-hivatal száma **3213**.

☛ **Megjelenik minden hó 1-én és 15-én.** ☛

Ára negyedévre 1 frt. — Külföldre 1 frt 25 kr.

A lap az első évfolyamtól megrendelhető. — Díszes borítékba kötve az I. II. és III. évfolyam ára 15 frt.

Lapunk jelen száma 16 oldalra terjed.

TARTALOM:

	Oldal
A magyar szent korona feltalása. (Sz.)	153—154
Öreg honvédek országos gyűlése	154—155
Inséges honvédek és a hárságok (Szentkatolnai Bakk Endre)	155—156
Tárca (Székely József önéletrajza)	156—158
Zárszó az erdélyi hadsereg létszámához. (Hegyesi Vilmos)	158—160
Vértanúink. (Tamás András honv. alezredes.) — Székely vértanúk sirja. — (Gróf Batthyány Lajos).	160—161
Kiss Ernő vértanu holtteste.	161
Jegyzetek az 1848—49. évi eseményekről (Lászlófalvi Velits Károly)	161—162
Halálozások:	
Gerberi Antal. — Huszár Lajos. — Kállai András. — Kretschner Kristóf. — Láhner György özvegye. — Lukovics Arnold. — Farczady Nagy Mihály. — Mészáros István. — Sücs József. — Székely József	162—164
Különfélék:	
A tizenhárom aradi vértanu. — A szabadságharcz hiénája. — Társas estély.	164

BORITÉK TARTALMA:

Kiadó lakások. — Szalay-Baróti. — Az 1848—49-iki „Magyar Szabadságharcz Története.“ — Előfizetések nyugtázása. — Hirdetés — Kérés.

Kiadó lakás és szobák (Hid-utca 15. sz. I. emelet. Értekezhetni ugyanott).

1. Egy világos, nagy festett, különbejáratu szoba butorozva, három fiatal embernek: 21 frt, négynek: 24 frt takarítással. Irodának 18 frt.

2. Egy nagy festett szoba előszobával, butorozva: 24 frt, butornélkül: 18 frt. Ugyane szoba konyhával, butornélkül: 18 frt.

Kivehető azonnal!

A Szalai-Baróti „Magyar Nemzet Története“ cz. műből most jelent meg a 22-dik füzet, mely az Anjouk korából Mária és II. vagy kis Károly király uralkodásáról áttérve, Zsigmond király uralkodása története elbeszélésébe fog bele a híres történet tudós; a munka eredeti szerzője: Dr. Szalay József.

Az 1848—49-diki „Magyar Szabadságharcz Története“ czimű munkából most jelent meg a 44-ik füzet, a melyben Gracza György a trónváltozást mondja el igen érdekesen. számos új adat felhasználásával. A füzet egykoru képei a következők: Ihász Dániel ezredes hadilobogója, Ottinger Ferencz osztrák tábornok, Charivári Melyik az osztrák és melyik a magyar? Részlet az ácsuai ütközetből. Blomberg Frigyes osztrák tábornok, Honvédgyalogság hadilobogója. Honvéd vadászok hadi löportartója, Trónváltozás 1848 decz 2-án. Az aradi vár átadása 1849 jnl. 1-én, Herczeg Lichtenstein Ferencz osztrák lovassági tábornok.

A „Történelmi Lapokra“ előfzetek 1895-ik évre:

Tamás Sándor, Gr. Esterházy Miguel, Vidovich Antal, Abonyi Pál, Kovács Ferencz, M.-Vásárhelyi kaszinó, M.-óvári róm. kath. gymnázium, Szabadságharczi emléktárgyak muzeuma Arad, Vannis Adolf, Velits Károly, Brassay Sámuel, Hevesi József, Dálnoki Veress Sándor, Abonyi kaszinó, Benedikti József, Gr. Bethlen András,

Bulla György, Özv. Cserey Jánosné, Csépan Antal, Dekker Sándor, Dologh János. Elekes Mihály, Első ált. m. biztosító társaság, Einuszt Kelemen, Felföldy Elek, Heller János, Hoffmann Adolf, Horváth József, Dr. Horváth Odön, Kanyurszky József, Kelemen János, Dr. Kiss Sándor, Kolonó Endre, Koréh Ferencz, Gr. Korniss Viktor, Lázár Mihály, Kisteleki Lévy Henrik, Lippich Zoltán, Liszka József, Molnár Lajos, Mózsa Attila, Alispáni hivatal N.-Enyed. B diószegi népkör, Jeszenszky István. Krasznai Lovalló-egylet, Dr. Otrobán Nándor, Pálinkás Gyula, Péchy Mihály, Razgha József, Strada Béla. Szabó Pál, Szelinszky György, Szentiványi Kázmér, Szilágysomlyói kaszinó, Tenki István, Timár Károly, Dr. Tódor József. Id. Tóth János, Tóth Kálmán, Waisbecker Ede, Zambelli Lajos, Zathureczky Tamás, Girsik János, Nagy Pál.

1894. évre befüzetek:

Sándor János, Hirschfeld József, Domahidy Ferencz, Hirschl Béla.

(Folytatjuk.)

HIRDETÉS.

ERDÉLYI EGÉSZSÉGI LABDACSKOK.

(CSODA-LABDACSKOK.)

Mindennemű székrekedés és azok következményei eltávolítására, hogy mily kitűnő házi szer, mutatja az a körülmény, hogy minden más összetételt tul szárnyalt, semmiféle ártalmas szert nem tartalmaz, éppen ezért nem ártalmasok a gyomor- és belekre. hanem az emésztést rendes állapotba hozzák; aranyeresek, gyomor- és májbajosoknak és azoknak, kik altesti idegbántalmakban szenvednek és a vértisztítást igénylik, biztos gyógyulást hoz, helyreállítják és fentartják az egészséget.

A fenti bajokon kívül a következő bajokban nyújt alapos segélyt: Kezdetleges, nyilt és vak arany érnél, mindennemű kiütéseknél, régi sebeknél, sömör-, otvar-, fekélyek-, fej- és fül-fájdalomnál, gyomorhurut-, gyomorgörcs-, hányinger és nehéz emésztésnél. Továbbá rheumaticus bajoknál az epe kiválasztást elősegíti, egyszersmint övszerű szolgál a járványos betegségeknek.

HASZNÁLATI UTASÍTÁS.

Felnőttek reggel és este 2—3 labdacskot vesznek. Erősebb szervezetűek 4—4 szemet vehetnek, kik gyomorbajban szenvednek és hosszabb kurát akarnak tartani, minden reggel vegyenek 2 szemet. Ára egy próbadozsnak 21 kr. egy rendes doboznak 50 kr.

KAPHATÓ:

NAGY SÁNDOR

gyógyszertárában a „vörös kereszt“-hez

Maros-Vásárhelytt, Szt.-György-utca 4. sz.

Gyógyászati különlegességek. Illatszerek. Pipere- és gyógyszeresza-panok. Gyógyborok. Valódi tokaji asszu-Francia és magyar Cognak. Mindennemű ásványvizek. Legkitűnőbb minőségű „China Malaga“ és „China-Vas-Malaga“ bor. Sebészeti eszközök. Kétszerek stb

Egyedüli készítője és szétküldési raktára a már 10 év óta közkedveltségnek örvendő „Gyöngyvirág“ különlegességeknek u. m.: Gyöngyvirág hölgypor, szárviz, fogpor, arczenőcs, mosdóvíz, hajolaj, pomádé, brillantín, viasz pomádé illatszert, eau de Cologne, hajszesz, szappan és Gyöngyvirág szobafüstölőnek.

Készítője a legtisztább gyógyszereszi szeszből előállított Sósorszesznek és a Dr. Tischler általános elterjedt gyógyerejű szárvize és fogporának.

Levélbeli megrendelések postai utánvét mellet a legnagyobb pontossággal eszközöltetnek; csomagolásra nagy gond fordítatik.

1848—49. TÖRTÉNELMI LAPOK.

A m. posta-takarékpénztár clearing- és cheque-forgalmában a kiadóhivatal száma 3213.

Felolvasó szerkesztő:
KUSZKÓ ISTVÁN,
az ereklye-múzeum őre.

A lap szellemi és anyagi részét illető közlemények az ereklye-múzeum őre címére küldendők.

Szerkesztőség:

Kolozsvár, főtér 12. sz., emelet.
Telefon sz. 244.

Előfizetési díjak:

1/4 évre 1 frt, 1/2 évre 2 frt, egy évre 4 frt.

Kiadóhivatal:

Kolozsvár, Széchenyi-tér 27. sz.

A magyar szent korona feltalálása.

— Ujabb, eddig ismeretlen adalék. —

A Történelmi Lapok mult számában, a 146. lapon részleteket közöltünk a magyar szent korona feltalálásáról. Csillag alatt megjegyeztük, hogy ez az ügy, teljesen tisztázva még nincs.

Ezuttal, a midőn egy új s még eddig ismeretlen adalékot közre adunk abból a célból, hogy a még élő egyének közül azok, a kik ismerik az esetet, további kiegészítéséhez és tisztázásához hozzá szóljanak, megjegyezzük, hogy azt annál inkább tehetik, sőt kötelességük tenni, mert a nemzetnek tesznek vele becses szolgálatot, mint a miként becses szolgálatot tett a korona felfedezője is a titok elárulásával. Erről már 1853. szeptember 12-én azt írta Rónay Jácint (a ki néhai Rudolf trónörökösnek és Valeria főhercegnőnek a magyar történelmet tanította) naplójában, (Lásd Történelmi Lapok m. é. folyam 194. lap) hogy az eseményben nem lát, mint más, katasztrófát. Véleménye szerint a magyar korona, csak a magyar király fején korona. Ott azt jelenti, hogy hazánk országa, hogy népünk nemzet.

Végre is írja, nemzetünk e szent ereklyéje mindennél biztosabb helyen van, mint volt abban a posványos fűzesben, melyet évenként áradás járt s hol rövid idő alatt elpusztult volna s talán nyom nélkül.

Ugyan ennek a gondolatnak ad kifejezést Ürmössy Lajos lapunk mult számának 147. lapja II. hasáb 4-ik kikezdésében is.

E hasáb 2-ik kikezdése a szerkesztőség megjegyzésével egyetemben hangsúlyozza, hogy az még nincs kiderítve, hogyan találták meg a koronát. Az elásásnál, mint a m. é. folyam 93—94. lapján Házmán Ferencz naplója előadja, négyen voltak jelen: Szemere, Lorody, Grimm és Házmán.

A helyet aug. 19-én Lorody és Házmán választották ki. Olyan területet szemlélték ki, a melyre a kulturális fejlemények és változások nem terjednek. Fűzfás területet választottak, melynek közelében koronként megáradó iszapos patak folyt.

E területen ásták el a koronát négyen: a föld színét elegyengették; növényekkel és száraz galyakkal az ásás helyét hasonlóná tették a terület többi részéhez.

Érdekes felemlíteni, a mi az eddigi írók figyelmét is kikerülte, hogy Szent István koronájának eltemetése épen Szent István király napján, augusztus 20-án történt.

A tájék mindenfelé néma volt; a magyar szent korona elásását nem látta, nem tudta senki, csak az a négy férfiú, a ki a műveletben részt vett, kik közül Házmán Ferencz a láda oda szállításánál a kocsis helyét is pótolta s kik egymásnak fogadalmat tettek, hogy az elrejtésről, annak helyéről, senkinek sem szólnak, sem írásban közlést nem tesznek. És ha közülök egy vagy több elhalna, az életben maradt gondoskodni fog oly jellemes férfuról, kinek a helyet jelezheti; azon ünnepléses ígéret iránt, hogy ő e titok lelkiismeretes meg-

tartásáról gondoskodni fog addig, míg a nemzet alkotmányos önkormányzatát vissza nyerendi.

Ember tesz fogadást. . . .

Mielőtt egyike is elhalt volna a négynek, a korona megkerült.

Hogy jöttek a korona hollétének a nyomára? olyan titok, a melynek szálaít hiába remélik megtalálni idővel a titkos levéltárban. Az események nagyon sok láncolatának hiányzott az összefüggő nyoma mind azokban a jegyzőkönyvekben, a melyeket az ellenféltől birtokába kerithetett a magyar kormány. Megvoltak a számok a jegyzőkönyvekben, üres ablakkal; a titkosabb, kényesebb tárgyú intézkedések rövid kivonatai pedig az intézők emlékezetében maradtak. A kik így kitanították a végrehajtó közegeket, azok első sorban magok is gyakorolták eltüntetését mind ama jeleknek, a melyek egyes történelmi események kényesebb részleteinek nyomaira vezetnének. Tényleg, találni fog az utókor aktákat, a melyek mesterséges uton készültek, hogy az „üres ablakokat” kitöltve, elfedjék a történelem előtt elrejtendő cselekményeket.

A korona elrejtését teljesítő négy férfiú közül: Lórody Ede és Grimm honvédtisztek Törökországban pusztultak el. Szemere Bertalan volt miniszterelnök 1869-ben Párisban halt el. Házmán Ferencz ápril 9-én 1894-ben Budapesten hunyt el. A négy közül valamelyik a sirba vitte annak a rejtélynek a kulcsát, a melyikkel a magyar történet írás megfejtethné ezt a problémát. A mit ők írásban hátrahagytak, az nem vezet a további kutatásnál célhoz. Lehet, hogy valamelyik közülök, a korona hollétének elárulását jóhiszeműleg tette, azt híven, hogy szerte-szét elszéledt társai elpusztultak.

A kolozsvári történelmi orsz. ereklye-múzeum kéziratárában le van téve egy irat, mely talán fényt vetne az események homályára, (és ezt emlékezetnek okáért említjük itt fel), ez irat tartalmát azonban a titok szigorú pecsétje őrzi mind addig, míg a letevő életben van. Ki tudja, évtizedek múlva, ha napvilágra kerül ez irat, a további nyomokat nem fogja e földni a sir sötét éjjele?

E meglevő, de a jövőnek szánt ismeretlen adaton kívül még egy adaléknak a fonal szálaít indulnak ki Kolozsvárról s vezetnek az Orsova vidékén levő Cserna völgyig.

Sokat tűnődtem: bir-e, nem-e alappal, a korona feltalálását megmagyarázni célzó emez epizód, melynek színhelye és kiindulási pontja a szájhagyomány szerint Kolozsváron a Bánffy-palota?

Utóvégre vagy történelmi esemény, vagy legenda, a mit alább leírni fogok Ha történelmi esemény, ma még lehetséges a kiegészítése. Ha pedig feltevések, vagy téves magyarázatoknak a kikerekítése, akkor ez is sorákozni fog ahhoz a számtalan kombinációhoz, a melyekkel a korona feltalálásának titkát ez ideig kísérték.

Én az előbbiről vagyok meggyőződve és azért szükségesnek látom a dolgot leírni.

A forradalom lezajlása után Kolozsvárt, azután, hogy Urbánt leléptették, 1851-ben, helyét Cornelius ezredes foglalta el. Ő utána Chavanne következett.

E kettő egy ideig együtt is szolgált. Mindhárman a Bánffy-palotában hivataloskodtak felváltva. Urbán a palota városbáz felőli termében, Cornelius a palota Központi szálloda felőli termében rendezte be irodáját, Chavanne a palota balszárnyán írta alá az ítéleteket.

Két fiatal ember dolgozott az irodában. Egyik a néhai Posch volt, a másik a még ma is élő X. Y. Mindketten jó magyar érzelmeik voltak.

Volt Kolozsváron egy *Léderer* Alajos nevű kereskedő. Lakása a mai Jókai-utca balszárnyának végén, virágzó üzlete pedig 1848. előtt a belmagyar-utca közepén, a hol később Pappmédernek volt kalapos üzlete.

Léderer a kereskedői szakban képzett, művelt ember volt. Az önvédelmi harcot, mint tiszt küzdötte végig. Sok irányú összeköttetései voltak.

Léderer a korona elásása felől jól volt tájékozva.

Egy napon Cornelius a fogadó szobájában hallgatta Léderert a korona elásása helyére nézve. Cornelius kérdezett, Léderer felelt. A terem egyik részében elrejtett helyen dolgozó irnok jegyzett. E kihallgatás után nem sokára egy este kopogtatnak Léderer ajtaján. Egy súlyos levelet adtak át azzal a kijelentéssel, hogy e levél felülről érkezett és sürgős.

A Léderer pár rövid idő múlva eltűnt Kolozsvár látóhatáráról.

Eltűnése után a koronát nem sokára megtalálta Karger Tivadar őrnagy, két és fél láb mélyen a földben. . .

Sz.

Öreg honvédek orsz. gyűlése.

— Szept. 24-én. —

A Történelmi Lapok múlt számában közölt javaslatok közül 1. az igazolási idő megszorítását, 2. Az adóügyet, 5., a szabadságharc után férjhez ment honvédek özvegyek nyugdíjügyét az orsz. honvédgyűlés magáévátette:

A szept. 24-én tartott közgyűlésről a Bpesti Hirlap tudósítását így vezeti be.

Megindító látvány a mi öreg honvédeink. Megannyi ősz fej, megtört tartás, bágyadt járás, csak a szem szikrázik büszke fényben s a hég, a temperamentum a régi. A szabadságharc dicsőségének tanui nagyon öregsenek s nincs fájdalmasabb, mint így együtt, összegyűlve látni őket s hallgatni, a mint ismételten ismétlik: „öreg emberek vagyunk, egy lábunk a sirban.” S ez, immár tűnő nagy nemzedéknek még mindig s minden alkalommal oka van kesse veson panaszkodni: hogy a bajtársak nagy része *végső apjában nyomorog és koldulni kénytelen*, hogy az özvegyek egy része *nem kap nyugdíjat*, hogy a *segélyezés szűkkeblű és elégtelen*. Elkéserítő szegény fogja el az embert, ha elgondolja, *mily pompás nyugdíjban részesülnek azok, a kik ellenünk harcoltak*. S az ember nem tudja, mit fájtaljon jobban: azte, hogy hallja a sir felé hajó aggastyánok panaszait, vagy pedig azt, hogy évről-évre ugyanazon *megalázás éri büszkeségüket*, hogy hálaskodniok kell most ennek, majd annak a hatalmon lévő embernek, a ki egy kissé törődni látszik velük, — mintha kegyet osztogatnának nekik s nem tartozó kötelességet kellene lerónia a nemzetnek. Minő nemzet az, mely nem becsüli hőseit? Bánffy báró miniszterelnök most, ugy látszik, bizonyos jóindulattal kívánja rendezni a honvédek segélyezését, de minő megszorításokkal, minő kikötésekkel? Rövid határidőt tűzött ki, hogy addig igazolják az öregek honvéd voltukat, — de hánynak nincsenek meg a szigoruan hivatalos igazoló okmányai? S nyomban a miniszterelnöki jóindulat hire után következik a már megszokott háálkodás. Kormányparti indítványok, hogy az öreg honvédek menjenek megköszönni a miniszterelnöknek kegyességét. Van ugyan egy másik párt, mely vonakodik ettől s hangot is ad vonakodásának; de aztán beleegyeznek mindenbe, a mit néhány vezető szellem kíván. Megható ez az önmegadás, a milyen megkapó volt Fejérváry hajdu-

kerületi küldöttnek néhány szava: „Öreg emberek vagyunk — második gyermekkorunkat éljük.”

A gyűlésről a Magyar Hirlap tudósítását közöljük az alábbiakban;

Ma volt a 48-as honvédek nagy napja. Közgyűlést tartottak, az elsőt két esztendő óta. Elzalt a két év alatt nagy változáson ment keresztül a honvédség országos szövetsége. Azok az öreg urak, akik akkor az ellenzék képviselték, eltűntek s velük eltűntek a zajos viták is, amelyek azelőtt napirenden voltak. A mai tárgyalás nyugodt parlamentáris modorban folyt le és Péchynek alig kellett kezébe vennie az elnöki csengőt.

A közgyűlés, melyen ismét a honvédségélyezés fontos ügyét tárgyalták, a következőkép folyt le:

Már jóval 10 óra előtt megtelt az új városháza díszterme öreg honvédekkel, a vidéki és központi egyesületek küldöttjeivel. Némelyiken a régi honvédek kávébarna eredeti atillája volt.

A terem ajtajában két agg honvéd állott, kik az igazolójegyeket szedték el a belépőktől. Egymásután jöttek a nagy idők tanui köztük: Egy öreg világtalan embert, két társa vezette be. *Horváth Ignác* Brassóból volt ez, a bravourjairól híres huszárkapitány.

Amikor már nagyobb számban voltak, kiosztották köztük a gyűlés napirendjét, mely így szól:

Napirend az 1848—49-os országos honvédgyűlésre.

1. Elnöki üdvözlés.
2. Konstatálása annak, hány az egylet hány megbízott által van képviselve s kijelentése annak, hogy a gyűlés megalakult.
3. Kijelölése a jegyzőkönyv-hitelesítő s a szavatszedezőbizottságnak.
4. Elnöki évi jelentés.
5. Megemlékezés az elhunytakról.
6. A központi elnökség javaslatai.
7. A Csanád várm. honvédegylet millenáris indítványa.
8. A bizottsági főjegyző által kért vizsgálati bizottság jelentése.
9. A pénzügyi bizottság jelentése.
10. A választások megejtése.
11. Az indítványok tárgyalása.

Féltizenegy volt, amikor Péchy Tamás fekete bársony, zsinóros atillájában bejött a terembe. Élénk éljenzés fogadta az öreg urat, ki rögtön elfoglalta az elnöki széket és csengetyűszóval jelezte az ülés megnyitását.

Péchy pár üdvözlő szó után átadta a szót Mikár főjegyzőnek, ki a megjelent képviselők névsorát olvasva fel, 54 egylet volt jelen 137 taggal.

Azután a jegyzőkönyv-hitelesítőket választották meg. Bogdánffy Antal, Lakatos Miklós és Szentirmay Kálmán bizattak meg ezzel a tiszttel. A szavatszedező bizottság elnöke Lázár lett.

Ezután ismét Péchy vette át a szót és egy hosszú elnöki beszámolót tartott.

Beszéde kezdetén éles kritika alá vette azt az áramlatot, mely a honvédek jogos igényeit nem akarja teljesíteni, vagy csak immel ámmal és pedig azért, mert azzal vádolja őket, hogy 1848—49-ben antimonarkikus küzdelmet folytattak,

— Ez nem áll — ugymond Péchy — mi nem politizáltunk hanem harcoltunk. Ezért kár és helytelen dolog, ha ezt a két merőben különböző dolgot egybefogják. Mi lelkesen küzdöttünk Magyarországot alkotmányáért és függetlenségéért és ha a nemzet ma szabad és független; ezért minket is illet elismerés, amelyet nem magánjótékonyssággal lehet kifejezni, hanem az elaggott honvédek segélyezésének országos ügygyé való tételével. És amikor az alkotmányos nemzet 1000-éves ünnepét üli,

mindenki kénytelen lesz beismerni, hogy ebben nekünk is van részünk.

Azután a júniusban létesített honvédségélyző ügyosztályra tér át Elmondja, hogy a honvédségély a király, királyné és a magánosok adakozásából létesült. Később azonban az országgyűlés is hozzájárult. Így a magán-segélyből országos segély lett s ennek daczára mint magánpénz kezeltetett továbbra is, melynek kezeléséhez az országgyűlés hozzá sem szólhatott. Ezért kellett, hogy a honvédek vagyona államilag kezeltessék. Ezért létesült az ügyosztály, melynek kezelése a különböző hivatalok és a főszámszék útján most már ellenőrizhető lett. Hanem azért a honvédeket sem zárták ki onnan. Beleszólásuk van a kezelés rendjébe és minden ott történt momentumról értesítést vesznek.

Kéri, hogy a tagok objektíve tárgyaljanak, mert ez szükséges az eredmény eléréséhez.

A honvédugydíjról szólva, elmondja, hogy újabb időben mint a gombák, úgy támadnak a régi honvédek és követelik a nyugdíjt. Jól meg kell vigyázni, hogy ki érdemli meg — ugymond — és csak az élvezze a segélyt, aki igazán tagja volt a honvédségnek. Szóval, az igazolás nagyon fontos dolog, melyet vigyázva kell teljesíteni.

Beszél a Kossuth temetésén való részvételről is és elmondja, hogy sokan rájuk támadtak a képviseltetés miatt, holott ők a honvédség megalkotóját gyászolták. *Kegyelet volt az és nem politika!*

Megemlékezett a József főherceget és családját ért szomorú csapásról és arra kérte az országos gyűlést, hogy utólagosan hagyja jóvá az elnökség amaz intézkedését, hogy az összes 48-as honvédek nevében részvétiratot intézett a legmagyarabb főherceghez. Végül megköszönvén az eddigi bizalmat a maga és elnöktársai nevében, kijelenti, hogy tisztükről lemondanak. Tartós gyengélkedése nem engedi, hogy az ügyeket buzgalommal vezethesse tovább.

A nagygyűlés nem vette tudomásul a lemondást, hanem egyhangu lelkesedéssel Péchy Tamást újra elnöknek választotta meg.

Ezután a vidéki egyesületek és a központi szövetség javaslatait terjeszti elő Csatóry Lajos, véleményes jelentést is téve azokról.

A biharmegyei honvédegyelet indítványozza, utasítsák a központi választmány, hogy tekintettel a rokkantak nagy számára, tegye meg a kormánynál a kellő lépéseket az iránt, hogy a rokkant honvédek menháza, újabb száz honvéd befogadására bővítették ki A központi választmány javaslatára ezt az indítványt egyhangulag elfogadták.

Több honvédegyelet javaslatára kimondta a nagygyűlés, hogy Bánffy miniszterelnöknek küldöttségben köszöni meg az agg honvédek iránt tanúsított jóakaratot. A küldöttséget Péchy Tamás fogja vezetni.

Mármaros-, Somogy-és Ugocsamegyék honvédegyletei azt kérik, hogy némcsak azok a honvédözvegyek részesíttessenek nyugdíjban, akik 1848-ban már férjnél voltak, hanem azok is, akik később mentek volt honvédekhez feleségül. A nagygyűlés ily értelemben felterjesztést intéz a miniszterelnökhöz.

A somogymegyei honvédegyelet azt javasolja, hogy a honvédek nyugdíjigényének évszáma 65 évről hatvanra szállíttassék le. Ezt az indítványt sem a bizottság, sem az országos gyűlés nem fogadták el.

Sérelmes intézkedése a nyugdíjtörvénynek az is, hogy azt a honvédet megfosztja nyugdíjpénzétől, aki

két forintnál több adót fizet. Ennek a sérelmes intézkedésnek orvoslása érdekében is feliratot intéznek a miniszterelnökhöz.

Több küldött panaszul hozta fel, hogy a központi választmány nem terjesztette elő mindazokat az indítványokat, melyeket a honvédegyletek terjesztettek be. Erre egy kis vihar is volt, melyet Péchy megnyugtató válasza csendesített le.

A millennáris ünnepekben való részvétel módzataira vonatkozólag Balogh Sándor dr. tett előterjesztést. Javaslatára szerint a honvédek fegyvernem szerint, egyenruhában vegyenek részt ama nagy művészi felvonulásban, amelyet Vágó Pál rendezni fog. A költségeket a maguk erejéből fedezzék a honvédek. Hozzászóltak az indítványhoz Feleky Miklós, Fejérváry Imre, aki ellenzi a felvonulást, hanem azt javasolja, hogy az ezredéves kiállítás alkalmával fejezzék ki a honvédek hódolatukat a király személye iránt valamely ünnepélyes formában. Vadnay Károly a kiállításban való tényleges részvételt javasolta. Állíttassanak ki a régi honvédegyenruhák, a honvédlógók, érdemrendek stb. Ez már azért is óhajtható volna, mert nem bizonyos, hogy Vágó Pál művészi felvonulása létrejön. Szűkebb körű bizottság küldessék ki, amely eljárjon az iránt, hogy ily irányú kiállítás a történelmi csarnokban létesíthető legyen.

A közgyűlés hosszabb tárgyalás után csak Vadnay indítványát fogadta el.

Erre az elnök felfüggesztette a közgyűlést A tárgyalást délután folytatták s ekkor a választás történt meg, melynek eredménye a következő lett. Elnök: Péchy Tamás. Alelnök: Balogh Sándor, Csatóry Lajos Biz. r. tag: Szijjártó Zsigmond, Spur János, Bellaagh Imre, Vadnay Károly, Bleuer Ignác, Bakodi Tivadar, Fejérváry Imre, Gaal Elek, Kondor Gusztáv, Schweidel Béla, Borszéki Soma, Beres Vilmos.

Legvégül mikor már a tagok tizedrésze sem volt jelen egy a közgyűlés elébe nem tartozó személyes ügyet terjesztett elő Balogh Sándor, Mikár és Krivácsi kibéküléséről. A közgyűlés fátyolt borítván Mikárnak régibb viselt dolgaira, a jelentést tudásul vette.

Inséges honvédek és a hatóságok.

Érzékenyen fáj egy igaz hazafi lelkének, ki az 1848—49-iki eseményeket nemzeti szempontból méltányolni tudja, a ki elismerés, tisztelet és kegyelettel van e nevezetes két évben a haza szent ügyéért fegyverrel kezökben küzdők irányában, midőn látja: hogy némely egyének szegény honvédeink sorsa iránt érzéketlenek, közönyösök és hidegek.

Ezen menthetetlen hidegség s érzéketlenség miatt, az 1895. június 6-án és jul. 9-én kiadott miniszteri rendelet folytán, oh hány szegény tehetetlen öreg honvéd esik el még azon szerény és igen szűkmarkuan mért alamizsna kenyértől is, melyet a honvédek adatott az ország sok utánjárás és kunczurálásra!

Következő szomorú, de fájdalom, való esetekből lehet következtetni: hogy valóban sok, igen sok szegény gyámoltalan honvéd fosztatik meg és esik el a nyugdíjazás és esetleg segélyben részesüléstől az egész országban.

Ugyan is, több hónappal ezelőtt a Vizaknán levő honvédek, egy-kettő kivételével, hozzám jöttek, hogy adnék utbaigazítást nekik honvédigazolvány és nyugdíj megszerzése tekintetében. A teendőket felfejtve, a két legszegényebb és leggyámoltalanabb egyén: Péter Mózes és Székely János ügyében azonnal írtam Vizaknán az illetékes helyre; össze-

irván a szükséges adatokat a tovább intézkedésre, Bár a jul. 5-iki miniszteri rendelet VIII. pontja szigorúan intézkedik, hogy kik gyámolítsák a szegény honvédeket a kérelemhez szükséges adatok s bizonyítványok összeszerzésében, de sept. 2-ig az illetékes helyen semmi mozgalom sem történt. A szegény öreg honvédek kétségbe voltak esve, hogy az időből kifogynak s magokat nem igazolhatják.

Az illetékes helyről, megsürgetés után, hozzám azon felhívás tétetett: „hogy a fentirtak részére bizonyítványt állítsak ki. Mire azonnal a város levéltárából kikerestem azon politikai jegyzőkönyvet, a hol több honvédeink „Die Rebellen“ — „Kossuthisták“ néven hivatalosan bejegyezve vannak. Kiknek neveit szabadon itt, a nyilvánosság előtt is felsorolni; hogy ezen adatot is az illetők honvédségök igazolására produkálhassák.

Kossuthisták voltak, kik mint honvédek szolgáltak: Deési Gergely, Székely Károly, Sebes János, Kopányi János. Szentmártoni N., Pap György, Császár Samu, Csomos István, Böjthy Samu, Volschitz Károly, Takács János, Vajasy N., Koppányi István, Keiser Károly, Szalánczy Kristóf, Székely János, Szalánczy Albert¹⁾. Továbbá Timár Károly, Szócs Sándor, Szász Albert, Deési Boldizsár²⁾.

Péter Mózes újból hozzám igazítottatott, hogy én szerezném be okmányait. Ki sept. 5-kén azonnal irtam az etédi ev. ref. lelkész urnak keresztleveleért, s kértem általa az etédi körjegyző urat, egy régi bizonyítvány újbóli írására, a melyben ugyan az etédi községi előjáróság által igazoltatik Péter M. honvédsége, de két igazolt honvéd aláírása hiányzott.

Sept. 13-kán, 18-kán, 22-kén sürgettem a kívánt okmányok minél hamarábbi elküldését; 21-kén értesítettém az ev. ref. lelkész ur által: „hogy a körjegyző urnak a munkálataért 3 forint kellene, de azt is véle eligazítottam, ő igen becsületes ember, az igaz, hogy temérdek baja van, de még is bizom, hogy mi hamarabb elintézi másodszeri kérésemet“.

Mind ezek daczára, se a lelkész ur a keresztlevelet, sem pedig a körjegyző ur a szükségelt okmányokat el nem küldötte idáig. S így a szegény Péter M. honvéd (Koburg-huszár) elesik a nyugdíjtól, ha kivételesen tekintettel a történetekre, a miniszterium elnézéssel nem lesz, s pártfogásába nem veszi a szegény gyámoltalan öreget!

¹⁾ Vizaknai politikai jegyzőkönyv. 1849. sz. 129. 1850. sz. 47. 169. 254. Szebeni magistr. rendel. 1849. decz. 10. a. 2653.

²⁾ U. o. 1849—50. sz. 56. 1850. sz. 235, 262, 345. 1848 június 22 jul. 8 közt beálltak honvédek: Vesmár Elek, Vilhelm János, Szilágyi Imre, Kádár György, Markel Ferencz, König Jakab. Nyitrai János, Vermár János, Utzás Lajos, Lázár János. Városi lev. 1849. sz. 313. — 1850 sz. 696. — Bányay Gyula (Juliana), Lakatos Gergely (György) 1868. a. 29. eln.

Honvédeink életöket kockáztatták, véroket ontották, ezer meg ezer sanyaruságot kiállottak, egész lelkesültséggel küzdöttek a hazáért, annak ősi alkotmánya és szent szabadságáért.

Hogy lehet egy magyar ember, a ki mindezt tudja, még is olyan késedelmező, oly egykedvű, minden érzék nélküli szegény öreg honvédeink ügye előmozdításában; — hogy lehet irántok oly hálátlan és elismerés nélküli; — hogy képes töllük nekik tett szolgálatért még díjat fel is említeni!?

Nem hivatkozom és czélzok itt én itt senkire; — de egy szegény öreg honvéddel, a kinek egyik lába már a sirban van, részvételeuség, hidegség, késedelmezzel eljárni, nemzet elleni égbekiáltó bün.

Itélje el az országban az ilyeneket a nemzet!

Ha másképp nem lehet, legalább a magaviseletöket és tettöket rosszaló nemzet kemény itélete sujtsa öket!

A magas miniszterium pedig, az okt. 1-je záros-határidőtől nézzen el!!!

Szentkatolnai Bakk Endre.

*

Készséggel közre adtuk a plebános urnak, a Ferencz József rend. lovagjának fentebbi sorait, mert tudjuk, hogy a hatóságok nagyon sok felé könnyü lelkiismeretességgel, vagy mondjuk lelkiismeretlenséggel hajtják végre a miniszterelnök rendeletét. A honvédek ellátására szükséges összeget egyhangu lelkesedéssel szavazta meg az országgyűlés. A miniszterelnök a honvédek ellátása iránt a legnemesebb hazafias czélzatokkal ad ki rendeletét. Ennek daczára a nemzetnek az országgyűlésen kifejezésre jutott akarata, a miniszterelnök-humanus törekvése megtörik a külső hatóságok hazafiatlan mulasztásán vagy bünös kapzsiságán. Ez nem csak Vizaknán, ez fájdalom sok helyen van így. Az a legszomorubb a dologban, hogy ezt a mulasztást jóvá tenni nem lehet, mert mire elintézik a honvéd kéréseket, többnyire a szegény honvéd kiszenved. Azért kötelessége minden hatóságnak **3 napon belül** tárgyalni és elintézni minden honvédsegélyezési ügyet. A melyik hatóság ezt nem teszi, az olyan hazafiatlan mulasztást követ el, a melyet hatóságilag a legérzékenyebb büntetéssel sem lehetne eléggé sujtani.

Az ilyen hatóságok intézőit a történelem elítélésével kell sujtani. Mi ezentul kiirjuk mind ama hatóságok intézőinek a neveit, a hol a honvéd ügyek gyors ellátása körül mulasztás, kapzsiság történt. Hadd részesitse öket, még haláluk után is méltó megrovásban, az igaz hazafiai érzület. Felhívjuk a bajtársakat, minden ilyen ügyet, adatokkal támogatva, lapunknak tudomására hozni. Óhajtjuk és reméljük azonban, hogy ilyen ügyekkel nem sok dolgunk lesz s a honvéd ellátási ügyek gyorsan és lelki ismeretesen fognak lebonyolítani mindenütt.

Szerk.

T Á R C Z A.

Székely József önéletrajza.

Közli: *Szinnyei József.*

Midőn a Magyar írók élete és munkái című biografiai lexikonom megírásához fogtam 1885-ben, több ezer blankettát nyomattam, mely íróinkhoz felhívás volt és egyuttal utasításul szolgált; ezeket aztán szétröpítettem az ország minden részébe. Hogy azonban felhívásomnak sikere is legyen, a távollévöket levélben is kértem, sürgettem, barátaim által szöllongattam: így aztán néhány ezerre gyűlt nálam az önéletrajz. Ezek között azonban

igen sok olyan van, melyeket terjedelmük, vagy nem a közönség elé való részleteik miatt, ugy, a hogy beküldettek, nem közölhetem; éppen azért ez önéletrajzok (melyek írói közül többen az örök nyugalom álmát aluszszák), gyűjteményeim egyik nagybecsü kincsesbányáját teszik.

Figyelmem különösen kiterjedt az olyan írókra, kik szerénységüknél fogva, vonakodtak eddig életrajzi adatokat nyújtani, a lexikonok vagy képes lapok számára. Ezek közé tartozott az én Székely Józsi barátom. Még az 50-es évekből ismertem őt, minden elegáns megjele-

nésével (I. a Hölgyfutár mellett 1855-ben megjelent Arczkép-Alumban Barabás által rajzolt arczképét), de még inkább éles eszű irodalmi, társadalmi s politikai megjegyzéseivel feltűnést keltett és az írói körökben szeretett egyéniség volt.

Székely Józsi barátomnak is kezébe nyomtam egy ily blankettát; meg is ígérte, hogy megírja életrajzát, „de mikor fog az megjelenni?” kérdé. „Holnapután vagy azután, de nem sok idő múlva” — válaszoltam én.

Midőn megkaptam az életrajzot és az nem jelent meg azonnal, szemrehányást tett nekem e sürgetésemért, én pedig kértem, hogy írjon hozzá pótléket, melyben irodalmi működéséről kissé bővebben emlékezzék meg. Ezt szentül megígérte, a kéziratot visszavette s azt fiókjába zárva tartogatta nyolcz évig. Ismételt unszolásomra azonban visszakaptam az eredeti önéletrajzot.

Minthogy szavamat mindeddig nem válthattam be s nem tudom, hogy beválthatom-e, miután az Sz. betűre valamikor a jövő század elején kerül a sör; már pedig nem szeretném, ha onnan a boldogok hazájából ezért engem megfenyegetne és zavarná álmaimat. Különben is, ugy, a hogyan megírta, bizony nem is adhatnám; tehát azzal vélem szellemét kiengesztelni, hogy már most közlöm azt, még pedig szóhiven, ugy, a hogyan ő akarta.

„Buda-Pest, 1893. jun. 15. Kedves barátom! Nyolcz év leforgása után, a Horatiusi kilenczedik évet be nem várva — egyenes kívánságodra — írka-fírka asztagaimból kikerestem Neked ezt az ívét s küldöm gyűjteményed számára azzal a kikötéssel, hogy azt ugy adod a mint van, semmit belőle ki nem huzva!

Isten tartson meg jó egészségben! szerető barátod Székely József.

Budapest, 1885. márczius 10. Szinnyi József barátomnak, szeretettel. Kedves barátom!

Midőn tegnapelőtt kezembe nyomtad az ide visszamellékelte ívet, (Minden valamire való pennás embernek ilyen ívet ad, hogy írja rá, hol látta meg először a holdvilágot s milyen lunatikus műveket írt) annyira bele voltam bolondulva Du Cange-ba — a ki középkori tudományos számsággal azt állítja, mintha mi a horvátoktól tanultuk volna el a nádori méltóságot, hogy azt se tudtam, Kossuth-bankó é, a mit kezembe nyomsz, vagy valami Görgey-féle honelárusító czédula?

Most látom, hogy Te hova vergálsz?!

Hát először is, én író nem vagyok Mindig csak dilettáns-fajta véleménynyel voltam magam felől. Már gyerekkoromban az az ambízióm volt, nemcsak nekem, de nevelő szüleimnek, hogy a nagyvári Stift-ben neveljenek. De nem nyertük meg egész mivoltában több ezer forintokra menő perünket a nyitramegyei Bossányi-ak ellen s így én a debreczeni kollégiumban — mint süldő diák — maradtam, Simonyi obester volt az ismeretes öt világrész legvitézebb lovaskatonája Magamba, mindig nagyobb, t. i. lovas-generális akartam lenni. Már mint gyermek, a tanuló társaimmal, ponyva-sátorban, Dávid király szerepét játszottam, a mint Goliáthot leparittyázza. De e hős szenvedélyemnek véget vetett a világsi fegyverletétel. Eddig van a biográfiám.

Azután író lettem. Itt kezdődik a halálom. Már pedig hogy párti-czédulát írjak magamról, léssz irántam annyi barátsággal, hogy ezt magad sem kívánod.

Egyébiránt, hogy ha még nem tudnád, megsughatok Neked egyet. Az 1825-ki év, a melyben márczius 1-én kedre viradóra születtem, igen nevezetes év volt, a magyar égen. Ebben az évben tette a nagy magyar, Széchenyi István 60 ezer forintos alapítványát a magyar aka-

démiára, melynek hogy tagjává nem lehettem, ezt a szerencsét magamtól valóban iregylem.

Irodalmi működésemről sem én, sem a Páck Albert-féle ismeretek tára, sem Törös szent Istvánról nevezett enciklopédiája, nem sokat, azaz: semmit se tud Neked mondani, a mi hát e megboldogult urak részéről nem valami perfidia, hanem szentséges szent igazság. De tudok én az 1825-diki évről sokat mondani.

Először is az az év, 365 közönséges napokból álló év volt, a magyar királyság alapításától a 825-ik, Horvátország, Tótország és Dalmáciának Magyarországhoz tartozandósága idejétől (kérdezd meg Pesty Frigyeszt) a 755-ik, Szerbia, Bulgária, Bosznia idevalóságától 492-ik, a Habsburgháznak Magyarországon uralkodásától a 298-ik s a mit először kell vala említenem, a világ teremtésétől (a ki hiszi) az 5808-ik esztendő volt.

Nevezetes emberek éltek, kivülem, akkor XII. Leo pápa, Pápaságának éppen második évében vala, Divéuhufalui Rudnay Sándor, a magyar primás, Klobusiczky Péter, a kalocsai érsek, József főherceg, a nádor, Ürményi József az országbiró, Korompai Brunsvik József gróf, a tárnok, Miháldi Splényi József, a koronaőr, Klobusiczky József, a borsodi főispán, Teleky József gróf, a táblabiró, a királyi kurián, Tusnádi Pálffy József, Székelyi Majláth József, mind a kettő ülnök a debreczeni kerületi táblán, Székelyi Majláth József gróf a királyi kamarai elnök. Nem csoda, ha ennyi jeles „József” közt, édes szüleim a kalendáriumba tekintvén, engem is Józsefnek kereszteltek! Pedig hát Capo d'Istriának, vagy Nesselrode-nak is keresztelhetek volna, mert ezek is akkoron miniszterek valának, a minek engem is, édes szüleim előszeretettel szántak, de az a két nap-e két holdfogyatkozás, melyet a Világ-Univerzum ez évben a színre hozott, predestinációból ezt tenni nem akarta.

Ezekből láthatod, hogy derék ember vagyok, ki nagy író is lehettem volna. Azonban a honvédségnél, csak századossáig vittem fel A miniszteri pályán, még korábban Deák oldala mellett, a fogalmazósáig. De még elébb, Jókai-nál, már a Kárpátokig! Tudniillik, Jókai volt az első szerkesztő, a ki valami Kárpáti Kürt czimű versemért az Életképek ben egy ezüst tallérral honorált.

Borsodmegyében Szemere Bertalan oldala mellett patvarista s az 1847—48-iki országgyűlésen, az országgyűlési ifjuság elnöke voltam. Ekkor irtam első politikai művemet: Megyerendszer-e vagy központosítás? Természetesen a Szalay-Eötvös iskolának entuziasta tanítványa voltam. Csillagom oly magasan járt, hogy Pozsonyból lejövet, Kolozsvárra küldtek, az 1848-diki eszmék mellett propagandát csinálni. Itt ismerkedtem meg Wesselényi Miklós báróval és Teleky Sándor gróffal. A halhatatlan Teleky József gróffal, a kormányzóval, az egyenlőségről való akkori fogalmaim szerint, mint valami „citoyen”-nel, természetesen csak komáztam. Igen elkényeztettek, kivált Teleky Sándor, a ki mindenüvé hurczolt, mint valami csudagyereket. De maradt egy mély vonás lelkemben az a fiú szeretet, melyet Sándorban csodáltam s melynek emléke előttem, ma is a legszentebb, a legmelegebb.

Csak a szabadságharc után vettem észre, milyen nagy kincsem ez nekem, mert az anyaszeretetből táplálkozik a Haza szeretete is! De azt mondták: jöjjenek Pestre, itt van az én helyem. Az írói pályát értették! Hát irtam is valami humorisztikus regényt a Pesti Napló-ba, verseteket a Hölgyfutár-ba, Buda ostromát és Bánya-jogot a a Közhasznú ismeretek tára-ba, — Kármán és Fanny czimű tragédiát Feleki Miklós jutalomjátékára, Nagy Fridriket, Virgilt, a Csengery Budapesti Szemléjébe a

biztosítás minden nemeiről a Vasárnapi Ujság-ba, politikai szemléket a Pompéey Magyarországa. Kiadtam bravourból két kis füzetet: Szeszélydalok, Kalárisok. Utóbbi egy fél nap alatt, előbbi két hét alatt irtam, melyekre sem a kakas nem kukurél, sem a kutya nem ugat már. Mégis egy novellámra a Délibábból oly jól esik emlékezni: „egy csók, melylyel a paripa elfut“, az „édes mamáról“ irtam s egy 11 nyomott ivnyi politikai művemre: „egy év történe“ az 1857-ik év volt ez! 1500 példányban volt nyomva, Prottmann a hirhedt rendőr-főnök lefoglaltatta és megsemmisítette. Csak egy példányt menthettem meg belőle, melyet Deák Ferenczhez vittem. Abból áll irodalmi koszorúm, hogy az „öreg ur“ elolvasta és megtartotta. Hirlapok, folyóiratok ebben az időben gyakran látták nevemet Irtam egy másik könyvecskét is a közigazgatásról, irtam nagyobb könyvet is, nem a magam neve alatt, viszont, jelent meg egy csomó külföldi regény a nevem alatt, melyet nem én fordítottam, csak a firmát adtam oda a jó öreg Hartlebennek. Így az irodalom mezején is csak névtelen hős maradtam.

Ezekből láthatod, hogy bár nevezetes évben és a Mars isten hónapjában, meg olyan napon születtem, melyen „albus dies Jovis“-nak hívják, melyen fehér cipőt szoktak a rómaiaknak osztogatni: mégis csak annyira tudtam vinni, hogy Pestmegye levéltárosa vagyok.

(Bp. Hirlap.)

Székely József.

Székely József egy színdarabot is irt „Március 15-e“ czimen. 1891 elején e műve már meg volt kéziratban. Jó volna ezt az elpusztulástól megovni s kinyomatás által vidéken rendezni szokott ünnepélyek bizottságainak rendelkezésére bocsátani, Szerk.

Zárszó az erdélyi hadsereg létszámához.

— Rövid válasz Thoroczky Sándor urnak. —

A Szabó Samu által e lapok mult évi folyamának 20. és 23-ik számában közölt létszámi kimutatásokra vonatkozólag e lapok folyó évi 1. és 2-ik számában Thoroczky Sándor ur által közzé tett erős támadásokra azon czélból, hogy a megtámadott létszámkimutatások hivatalos voltát igazoljam, e lapok f. évi 10-ik számában egy hosszabb czáfolatot tettem közé, kimutatván abban annak megemlítése mellett, hogy igen is maradtak fenn azon korból nagyobb számmal hivatalos létszámkimutatások, melyeknek egy-részét azóta ezen lapok közzé is tették, többi részét pedig egymásután ezután fogják közzé tenni, — a Thoroczky Sándor ur által fölhozott azon egyszerű feltevések alaptalan voltát, mintha nyomtatott kimutatások nem léteztek, s „vidéki parancsnokságok“, „tábor“, „fő“ s „külföldön“ kifejezések használatban nem lettek volna, valamint Thoroczky Sándor ur más tévedéseit is.

Thoroczky Sándor ur szives volt válaszolni e lapok 16—17-ik számában ezen cikkemre. Legyen szabad a kölcsönös méltányosság elvéből kifolyólag néhány megjegyzést tennem ezen válaszra.

Legelsőbbben is örömmel veszem tudomásul, hogy mostan már maga Thoroczky ur tiltakozik azon feltevés ellen, mintha azokról a Szabó Samu által közölt kimutatásokról ő azt állította volna, hogy azok apokripek lennének. Másra azonban az ő előbbi két cikkéből, melyekben azon kimutatások egyikének hivatalos voltát legalább is kétségesnek jelezte, másikáról pedig azt állítá,

hogy azt komolyan venni nem lehet, logice következtetni nem lehetett. Most már csak azt vonja kétségbe, hogy azon kimutatások mint hivatalos okmányok akár Czecz, akár Bem tábornoknak eléje terjesztettek volna. Azonban ez is csupán egyszerű feltevés, mely nem csak semmivel nincs igazolva, hanem Lőrincznek az előttem fekvő következő levele által meg is van czáfolva:

Gyalokai százados urnak.

Az altábornagy ur rendeli, hogy Marosvásárhelyre menj, mert oda küldetnek a létszámkimutatások; az utolsó kimutatással, melyen egyik oldalon a Dislocatio, a másikon a létszám vala, meg volt elégedve, készítsd ezután is e szerint, csak az első oldal végire ird rá *vertatur*, a Standes-Ausweisok oda küldetnek rendesen, készítsd el szorgalmasan a totalist, s küld el az altábornagy urnak, ha nem minden nap is, de minden héten legalább 2—3-szor.

A honnan nem küldnek, sürgesd a parancsnokságoknál.

Mi Standes-Ausweis kezembe jö, azt megküldöm.

Besztercze, jun. 27. 1849.

Lőrincz.

Tehát nem csak bemutatattak ezen kimutatások Bem altábornagynak, hanem az azokkal meg is volt elégedve. Ha pedig Bem azokkal meg volt elégedve, akkor, még ha azokba hibák csuszak is be, a mit én is nem csak megengedtem, de magam is kimutattam, jogosan nem mondhatja Thoroczky ur azokról vagy azok egyikeről, hogy komolyan venni sem lehet.

Constatálom továbbá, hogy válaszában hallgatag mostan már Thoroczky ur is beismeri, hogy téves volt azon feltevése, mintha „vidéki parancsnokságok“, „tábor“, „fő“ s „külföldön“ kifejezések nem használtak volna s nyíltan beismeri azt is, hogy voltak nyomtatott, kitöltendő kimutatások. Pedig éppen ezek voltak az érvei a Bene-féle kimutatás komolyan vehetősége tekintetéből. Megjegyzem egyébiránt, hogy a kezeim közt levő kimutatások között nem csak 4 van nyomtatott alapu. En azt a 4-et csak exemplative idéztem, de van több is, a Herkulovitsé is például, mely már közölve is lett, szintén nyomtatott alapu. s ilyen a határvéd 5-ik zászlóalj létszámkimutatása is július 6-ról.

Föltétlenül téves azon ismételt állítása is Thoroczky urnak, mintha a 74—86 számú honvédzászlóaljok mind székelyekből ujonnan alakult zászlóaljok voltak. Hiába hivatkozik e tekintetben Czeczre és Kővárira, mert mint alább igazolva lesz, ezek is tévedtek. Annál kevésbé fogadhatom el loyalisnak ezen ismételt állítást, mivel már multkori cikkemben azon állításom bizonyításul, hogy a 74-ik zászlóalj nem Erdélyben alakult új honvédzászlóalj volt, hanem a régi Máriássy-féle sorgyalogezrednek 3-ik zászlóalja, hivatkoztam a lapszám idézése mellett nemcsak Gelich munkájára, hanem a „Közöny“ illető számára is. Ez pedig föltétlenül bizonyító hivatalos okmány, s ezzel szemben téves állítása ismételt erősítése céljából nem hivatkozhatik Thoroczky ur Czeczre, még kevésbé Kővárira, kinek teljes megbízhatlanságát kíméletlen élességgel ő maga mutatta ki a „Hazánk“ 8-ik kötetének 335—342-ik lapjain. És most a „Közöny“ ellen még ezt is felhasználja fegyverül. Az ilyen eljárást nem nevezhetem loyalisnak. Hanem hát lássuk, hogy mit is tartalmaz ide vonatkozólag a „Közöny“-nek az a hivatott 84-ik száma? Tartalmazza a többek között az 1849. évi ápril 17-én a 10493 sz. a. kelt hadügyminiszteri rendeletet, mely szerint az eddig Máriássy nevet viselő serezbéli zászlóaljat 74 számmal, (nyomdahibából mint Gelichből s a későbbi tiszti kinevezésekből kitünik, ezen két szám megfordítva van szedve), az

erdélyi önkéntesekből alakított zászlóaljat 75 számmal, s az első székely 7 s a második 4 honvéd zászlóaljat 76—86 számmal, továbbá a maroszséki zászlóaljat 87 s a szathmári önkénytes zászlóaljat 88 számmal honvéd zászlóaljjá alakítja át a hadügyminiszter. Letagadhatlan tény tehát az, hogy a 74-ik honvédzászlóalj a hős Máriássy sorgealozezred 3-ik zászlójából alakult, melynek első parancsnoka Vetter volt a szabadságharcz kezdetekor, s mely 37-ik gyalogsorezredi számát viselve, (s innen származik a Kővári confusiója munkája 205-ik lapján), akkor N.-Váradon állomásozott, s innen ment le a Bánádba s aztán át Erdélybe.

Téved abban is Thoroczkay ur, mintha a hétfalusi zászlóalj nem lett volna honvédzászlóalj. Igen is az volt. A „Közlöny“ 156-ik számában közlött s. jul. 19-én, 34,882 sz. a. kelt rendelettel ez is honvédzászlóaljjá alakítottatott át s a 140-ik honvédzászlóalji számát nyerte. S honvédzászlóaljjá alakítottatott át, mint Gelich 3-ik kötete 502-ik lapján olvashatjuk, a Bem által Besztercze vidékén alakított ugynevezett határvéd zászlóalj is, még pedig úgy látszik, egygyé a bihari önkéntes őrhad zászlóaljjával, s nyerte a 123-ik számot. Innen lehet az, hogy annak létszáma olyan magas volt, 1734 fő, s nem mint tollhibából előbbi cikkemben mondatott: 1593, mert ennyi csak a közhonvéd volt. A határvéd 2-ik zászlóalj pedig a 124 honvéd zászlóalji számot kapta. De ezen átalakításokat nem közölte a „Közlöny“, mert ez akkor szünetelt, alkalmasint a „Republica“ közölte, mint a melyben tette közé ideiglenesen a kormány hivatalos rendeleteit. E pontra vonatkozólag megjegyzem még, hogy én sehol sem állítottam, hogy a 123-ik zászlóalj 1849 ápril havában alakult volna meg.

Az egyes zászlóaljak némelyikének magas létszámára vonatkozólag továbbá megjegyzem, hogy ha Czecc nem említi is, bizony jóval túlhaladta egy 78 mint a 79 honvéd zászlóalj létszáma a normatívumot. Amazt igazolja a már közé tett Herkulovics-féle kimutatás. Emelt pedig a junius 18-iki, közé teendő hivatalos létszámkimutatás. A 11-ik halhatlan emlékü zászlóaljnak létszáma a havasi expeditio előtt szintén nem 1300 főnyi volt, hanem Forrónak most közlött kimutatása szerint 1573. Igaz, hogy ezen szám a havasi veszteség folytán jul. 11-ig a Stein kimutatása szerlnt leolvadt 1126.-ra, de ezt még Lőrincz-Gyalokay nem tudhatták junius 21-én s így helyesen tüntethetik azt ki 1556-nak.

A Dobay-féle létszámkimutatásban a 73-ik zászlóalj alatta levő részének létszáma nem 888 embert tett ki, hanem csak 592-t.

A Koburg-huszárookra nézve nem az a kérdés, hogy mennyi jött vala be 1848. végén Erdélybe? — hanem az, hogy mennyi szolgált ott a Lőrincz-Gyalokay-féle kimutatás idején? E felől azonban most már felesleges tovább vitatkozni, miután mostan már a hivatalos kimutatás folytán maga Thoroczkay ur concedálja, hogy a másik század a Bánátusban volt. A Lőrincz-féle kimutatásban különben nem 2, hanem csak 1 századról van szó. Az azonban tény, hogy a Lőrincz féle kimutatásban eltérés van egy ezen század, mint a Mátyás-huszárok létszámát illetőleg a Bethlen és Bánfi százados által kimutatott létszámtól, de ezen különbséget megmagyarázhatja a kelet különbözősége, hiszen eltér némileg a Bethlen és Bánfi-féle kimutatás is egymástól, pedig azok között csak 3 napi időtáv van.

Hogy Szoszeny nem helyesen van dislocationalis helyül megjelölve; tagadhatlan, de hát ez történik a Dobay-féle kimutatásban is, s így azt nem szabad fölhozni a Lőrincz-féle kimutatás hivatalos volta ellen, miután

ezen elvétel csak az oláh nyelv nem ismeréséből származhatott.

A Dobay-féle kimutatásra vonatkozólag felhozottakra nem reflectalok, mert az annak alapján általam tett ellenvetések valóságát vagy nyíltan beismeri vagy legalább megengedi Thoroczkay ur, s mert, ezt remélem, nem fogja rossz neven venni, én teljes hitelt tulajdonítok az ő egykori dandárnoka hivatalos kimutatásának. Anynyit azonban még is kénytelen vagyok megjegyezni, hogy a Lőrincz és Dobay-féle kimutatások különbözősége tekintetéből tett számgruppározásokat nem fogadhatom el, mert a Dobay-féle hadosztály létszáma tévesen van összegezve, s éppen így tévedhet a Lőrincz-féle ide vonatkozó tételek összeszámításában is, melyeket után számitani éppen e miatt feleslegesnek is tartok; s hogy bármennyire helyesnek tartom is azt, a mit arra nézve föl hoz, hogy menynyinek kellett volna lenni az ágyuslovak számának, azt a kimutatás helyessége ellen érvül szintén nem fogadhatom el, mert másutt sem volt meg a kellő létszám, s ezt nagyon érthetővé teszi a szervezkedés rohamossága.

A lengyel lovasság számára nézve a Lőrincz és Bánfi-féle kimutatások közötti csekély eltérést szintén az időkülönbség indokolhatja.

Azt azonban loyálisan beismerem, hogy csakugyan elnéztem azt, miszerint 2 Württemberg-huszár századról beszél, de azt, mintha figyelmen kívül hagytam volna azon kifogást, hogy Lőrincz kifejezte kimutatásából az Ormai-féle vadászosztályt s nem mint most Thoroczkay mondja, 2 zászlóaljat, nem ismerhetem el, mert erre igen is rámutattam.

Téves Thoroczkay urnak azon feltevése is, mintha csak a hadosztályparancsnokságoktól érkeztek volna be a vezérkari irodába létszámkimutatások. Vannak bizony a kezeim között levők között, mint már említém is; egyes zászlóaljakról, ezredekről sőt századokról is nagy számmal kimutatások, s hogy azok nem a hadosztályparancsnokságok útján, hanem egyenesen az illető zászlóalj vagy ezredtől, századparancsnokoktól küldettek be, igazolja a némelyik mellett még most is meglévő jelentés, például Bokori őrnagynak, a 72-ik zászlóalj őrnagynak, s Makraynak, a Mátyás-huszárok alezredesének jelentése.

Végül még azt jegyzem meg, hogy a főhadbiztoságnak már érintett átirata valóban igazolja azon állítást, hogy nagy volt a zavar a létszám hullámlások miatt. Ez az átirat a következőleg hangzik:

1103—1849. B.

A főhadi biztosságtól

A hadi főparancsnokságnak

N.-Szeben, julius 2. 849.

Miután a főhadi biztosságnak még csak hozzávetőleges tudomása sincs az erdélyi részekben jelenleg működő hadsereg számáról, *mit ennyi bonyodalmak között csakugyan tisztán tudni nem is lehet*, batorokodok azért a hadi főparancsnokságot tisztelettel megkérni, hogy a *hadsegregnek bár hozzávetőleges számról* sziveskedjék értesítést adni, csak is ennek nyomán lehetvén a havi szükségek iránt kimutatást terjeszteni föl és ennélfogva meghatározott pénzmenynyiséget kérni.

Schopf Alajos m. k.

alezredes, főhadbiztos.

Íme, itt az igazság. A sok féle bonyodalom miatt nem lehetett tisztán tudni a hadsereg létszámát. Pedig ezt a zavart nem okozhatta egyedül az orosz invasio, mely még alig akkor kezdődött. Ne terheljük tehát a

vezérkari irodát gondatlansággal és figyelmetlenséggel, vagy nevén nevezve meg a gyermeket, lelkiismeretlen felületességgel, ha kimutatásaiba egyfelől az egymással nem quadráló jelentések labirintja folytán, melynek egyik okára éppen a Thoroczkay ur cikkével egyidejűleg mutatott rá id. Z. Bodola Lajos, másfelől pedig egyes helyről a jelentéseknek be nem érkezése vagy hiányos volta folytán itt-ott hiba csuszott is be. Errare humanum est. Mindnyájan emberek vagyunk s mindnyájan tévedhetünk a legjobb akarat mellett is.

Bocsánatot kérve előzetes tervemet akaratlanul túlhágó hosszadalmasságomért, azzal végzem tiszteletteljes válaszat, hogy szerény nézetem szerint mostan sem sikerült meggyengítenie Thoroczkay urnak sem a Lőrincz, sem a Bene-féle létszámkimutatás hivatalos voltát, mely utóbbit különben alig is érinti válaszában.

Béke velünk!

Hegyesi Márton.

Vértanuinak.

A magyar önvédelmi harcban részt vett férfiak közül vértanú halált halt martirjaink életére, működésére kivégeztetésére, valamint a helyre nézve, hol e martirok hamvai pihennek, részben hiányosak a feljegyzések, részben pedig hiányosnak azok az emlékek, a melyek a történelmi nevezetességi helyeket megjelölnék, a vértanuk iránti kegyeletet az utókor előtt ébren tartják.

Itt az ideje, hogy egy részről adatokat gyűjtsünk a vértanukról, másrészt pedig azoknak kivégzési helyét vagy sírját emlékekkel megjelöljük.

E tárgyban nagyobb szabású akció van tervbe véve már a közelebbi időben.

Ugyancsak erre törekcsenek az alábbi közlemények is.

*

Tamás András honvéd alezredes.

Kivégeztett Kolozsvárt, 1849. november 9.

Az 1848—49-iki magyar szabadságharcnak egyik vértanujáról, a czimben megnevezettről, őt személyesen ismert s még élő öreg rokonok, szintén akkori honvédek elbeszélése alapján, kívánnak e sorok röviden megemlékezni.

Tamás András alezredes Csikvármegye Csik-Mádéfalva községében, mely a Bukow császári tábornok által elkövetett „siculicidium“ következtében vértanuság színhelyévé avattatott vala, 1784. október 26-án született, Tamás Mátyás és Olti Katalin nevű nemes székely szülőktől.

A Tamás család székely-huszár (lófő) család volt. Tamás A. Csik-Somlyón járt iskolába.

Azután a család által kiállított és tényleges szolgálatban tartott határ-őr katona lett, mindaddig, a míg tiszté kineveztetett. Mint tiszt a 11. számú székely-huszár határőrezredben szolgált, hol fokozatosan I. osztályú századosá lépett elő, s mint czimzetes őrnagy ment nyugállományba. Kétszer nősült meg, és pedig szintén a határőrségben szolgáló Kabos Károly főhadnagynak előbb egyik nővérét, ennek halála után a másik nővérét vette el feleségül. Két leánya született: Emilia és Marika. Utóbbi ma is él, mint néhai Gergely Károly megyei tisztviselő özvegye Csik-Szent-Simon községében. Emiliának Biális László, egy előkelő családnak tagja, volt a férje.

Tamás Andrást mint nyugdíjast érte az 1848—49-iki szabadságharc. Ekkor a „Mindnyájunknak el kell menni“ jelszóra ő is honvéd lett alezredesi rendfokozat-

tal. Gál Sándor ezredes személyesen felkereste őt Csik-Mádéfalván és felszólította, hogy Csik-Szeredában a térparancsnokság vezetését vállalja el. Ő előrehaladott koradaczára erre készséggel vállalkozott, s térparancsnokká ki is neveztetett. Itt és e minőségben teljesített szolgálatot tovább egy félévnél. 1849-ben egy ugynevezett lándzsás csapatot szervezett és azt Sepsi-Szent-Györgyre vezette, hol az ott vívott csatában részt vett.

A fegyverletétel után Udvarhelyen át Csikba hazafelé ment. Utközben a Hargita hegyen Péterfi nevű róm. kath pap figyelmeztette, hogy nem jó most Csikba mennie, mert a viszonyok ott olyanok, hogy életét veszély fenyegeti. De ő erre azt felelte: nem félek, mert nem követtem el semmit, a miért halállal büntethetnének. Haza ment tehát. Rövid idő múltán Csik-Szépvízre rándult, hol gyanútlanul vásárolt egy boltban. De itt utol érte szomorú sorsa, mert Gergely István akkori falusbíró mindenesete a rémuralom kényszere alatt vasvillás legényekkel letartóztatta és Csik-Szeredába kísértette s ott az osztrák katonaságnak átadatta. Innen több fogoly társával, egyebek között mádэфalvi Székely Zsigmond volt királybíróval és csikrákosi Csutak Ignáczczal Kolozsvárra szállítottatott, hol csiktapolczai Sándor László őrnagygal egyszerre elítéltetett és a Kolozsvár s Szamosfalva közt, azon a helyen, hol a vasut jelenleg az országot alatt átmegy, kifelé menve, baloldalon, a mezőn akasztófán 1849. november 9-én kivégeztetett. *) Egészséges, erőteljes ember volt, élhetett volna még 20—25 évig is. A halálos ítéletnek indoka: hogy elrettentő példát szolgáltatassanak vele a székelyeknek, a magyar nemzetnek, az utókoroknak.

A csikszéki honvéd-egylet, több lelkes kolozsvári polgár hozzájárulásával a kolozsvári temetőben sírkövet állíttatott emlékére 1869-ben.

Kolozsvárt, 1895. aug. 6-án.

Egy unoka.

(Lásd Történelmi Lapok 1893 év 188 l. 76, 87 tétel).

*

Tamás Andrástól ereklye képen egy könyvet adott be unokája. Ennek czime ez:

Anleitung.

zur Beurtheilung des aussern Pferdes in Beriehung auf dessen. Gesundheit und Tuchtégkeit zu verschiedenen Diensten.

von

August Conrad Havemann

Wien und Triest

in Commission bei Geistinger

1816.

A könyv első tiszta lapján a tulajdonos saját kezűleg a következőket írta be a könyvbe:

Im Jahre 1821 in W.-Neustadt zu 4 f 20. o. w. angeschafft.

Tamás, Lieutenant.

*

A székely vértanuk sirja.

A magyar szabadság és függetlenség eszméiért martyrhalált halt hősök között nem utolsó hely jut azoknak a hazafiaknak, kik, mint az u. n. Gálffy-Török-Horváth-összeesküvés tagjai a Bach-korszak abszolutismusának áldozták fel nemes életüket.

*) A hely hol a kivégzés történt, Baga Samu gazdáé; lakik Kolozsvárt külmagyar utca 114 sz. a. Szerk.

Az összeesküvésnek nevezett szabadság-mozgalom három vezetőjét: Gálffy, Törököt és Horváthot Marosvásárhelyen, a Postaréten végeztette ki az önkény, míg Várady József és Bartalis Sepsi-Szt.-Györgyön haltak a szabadságért.

E mozgalom meglehetősen sokáig alig részesült figyelemben az utókor részéről. Egyes részletei feledésbe mentek az idők folyamán és a vértanuk nemzedéke lelkében mélyen álló benyomásokat a későbbi generációk kebelében homályos feltevések foglalták el, a melyek elhomályosították a közvélemény ítéletében a székely vértanuk emlékezeteit, mintegykor, az előszázadban hasonló okok a Martinovicsekét.

Hentaller Lajosé elsősorban az érdem, hogy a Gálffy-Török-mozgalom eddig nagyon homályos részleteire kutatása által kellő világot vetett.

Az ő műve megjelenése óta sokban megváltozott, a Gálffy török mozgalomról keletkezett ítélet.

Még Sepsi-Szt.-György városa is, mely száználmas hyperloyalitásból jó időn át tudni sem akart a sirkertjében nyugvó martyrokról, — tudatára ébred annak, hogy mivel tartozik azok emlékének, kik véruket áldozták egy nagy eszméért

Az ottani lapban olvassuk ugyanis, hogy Háromszék megyében mozgalom indult meg a S-Szt.-Györgyön kivégzett két székely hazafi eddig jeltelen sirjának méltó megjelölése iránt.

Hisszük, hogy ez a mozgalom nem lesz a nyár heves hőmérséke által felélesztett lelkesedés honfitüzeinek gyorsan kialvó szalmalángja, hanem égni fog, mint vesztaláng a szivekben és elolvasztja a közönynek azt a ridegen sötét ködét, a mit a sok évtized hálátlansága a székely vértanuk emlékezete körül megsűrösödni engedett.

Az önvédelmi harcban oly szép szerepet játszott, Háromszékhez nem illenék, ha a pihenni hagyná a felvetett nemes ideát. A mult dicsősége csak úgy teljes, ha a jelen nemzedéke hiven ápolja azt.

Rójjuk tehát le kegyeletünket a székely vértanuk iránt és tegyük minél általánosabbá és kiterjedtebbé azt a mozgalmat, mely erre irányul. *E. Hiradó.*

Lásd a Történelmi Lapok. 1893 évfolyam 186 lap. 188. 189 lap 5, 35, 88, 93 tételek.

Gróf Batthyány Lajos emlékezete.

A nemzeti kegyeletnek szép megnyilatkozása volna az az eszme, a melyet, — mint már megírták, — egy lelkes férfi ajánlott a tanács figyelmébe. Azt a helyet ugyanis, a hol az első felelős magyar miniszterelnököt fogva tartották és azt, a hol az osztrák vadászok sortüze alatt elvérzett, e terv szerint, monumentális emlékkövel kellene megjelölni az Új épület lebontása után. A fölmerült eszme kissé korai még ugyan, de mindenesetre elég figyelemre méltó arra nézve, hogy a mérvadó faktorok komolyan foglalkozzanak vele.

Kiss Ernő vértanu holtteste.

Ellemér, 1895. szeptember 22-én.

Igen Tisztelt Szerkesztőség!

A Történelmi Lapok f. é. Augusztus 15—Szeptember 1-i 16—17. számában ifj. Dörner István ur tollából egy közlemény jelent meg „Kiss Ernő holttestének megmentése” cím alatt. Miután a fenn tisztelt szerkesztőség

ezen közlemény megismertetésével alkalmat adott Kiss Ernő vértanu kivégeztetése és hamvainak pihenő helyére vonatkozó adatok összegyűjtésére, tudtommal pedig Vörös Márton, Kiss Ernő holttestének ellopásában, a boldogult mártir huszárinasának, a még most is Nagy-Szent-Miklóson élő Kovács Mihálynak legfeljebb csak segédkezhetett, ennél fogva bátor vagyok az említett, nem egészen hiteles közleményt a következőkben helyesbiteni:

Kiss Ernő, ki többi három agyonlőtt bajtársával az aradi-vár sánczában volt eltemetve, október 8-ig feküdt jeltelen sirjában. Ekkor mostoha testvére, *Fedrigoni Lajosné* született *bárá Löwen Julia*, 30 aranynyal megvesztegette a sirra őrködőket és Kissnek szolgáljával, *Kovács Mihály*val kiásva a holttestet, éj idején Aradrá vitette Itt, Kovács Mihálynak félreeső lakásán megmosták a halottat, felöltöztették feketébe és úgy tették koporsóba. Október 9-ének éjjelén az aradi temetőbe vitték a koporsót és a kápolna szomszédságában eltemették, egy B B betűkkel megjelölt fakeresztet tűzve a sir fejéhez. 1850. évi január havában kiemelték a koporsót és elszállították Torontál-megyében fekvő Katalinfalvára, ittebei Kiss Miklós ur családi sirboltjába 1872-iki október 5-ig ott volt elhelyezve, de az elhunyt saját kívánata folytán, miszerint hideg tetemeit egykoron az általa építtetett elleméri templom alatt levő családi sirboltba helyezték el örök nyugalomra, 1872-ik évi október 5-én éjjel szállították Ellemérre, a hol a temetés másnap fényesen és meghatóan ment végbe.

— Kitűnő tisztelettel

Id. hajniki Bóbor Gyula

Kiss Ernő vértanu unokája.

Jegyzetek az 1849-ik évi eseményekről.

— A hadjárat alatt összegyűjtött adatokból, később a keleti emigratio alatt történetekből egybeállította: Lászlófalvi Velics Károly 1848—49-iki honvédszázados és volt emigráns.

A krimi hadjárat alatt a magyar emigránsok közül a kik a katonai szolgálatba voltak beosztva a Kis-Ázsiában levő török hadtesteknél működtek s Damaskustól kezdve egész Krimig különböző helyeken csatáztak az oroszokkal s helyt Krimben is volt egy török hadosztály s itt is voltak beosztva a főbb tisztekből Br. Stein Ferhát basa ekkor már Eerik basa itt volt.

A sebastopoli kikötőbe Matakoff főerőd ostroma előtt a szövetségesek haditanácsot tartva *Br. Stein* tábornok volt az, a ki képes volt az egész erőd belszerkezetét alaposan ismertetni s azt rajzban is vázolva s körülírva a hadi tanácsnak be mutatni. Ezzel is mind több figyelmet keltve maga iránt, természetes mind több megbízásban is részesült a mi tisztársait s különösen a török vezénylő basákat — gyaur létére — nagyon is ingerelte s irigykedve kezdtek tőle elidegenedni sőt üldözőbe venni.

Nagy mértékben járult még ahoz Kis-Ázsiába lett kiküldetése. Kársz körül a törökök veszteséget szenvedve az oroszok által be is lettek kerítve és a vár is körül volt zárva és azok felmentésére egy külön hadtesttel lett Br. Stein tábornok kiküldve. Itt is megfelelő feladatának az oroszokat sikerült szét venni és vissza üzni, de a főparancsnok *Ismael* török basával már az előtt is surlódásba levén nem férhettek meg együtt.

Ez idő alatt Sebastopol sorsa is eldőlt az orosz sereg megverve feladta az erősséget s menekült nagy része a tengeren s Krimből is kivonultak, s ezzel be is lett fejezve az orosz hadjárat a keleten s Br. Stein tábornok

is és török nevéen Ferhát renegátja Ferik pasa altábornagy vissza került Stambulba — vesztére szegény — mert kéz alatt ellenei s irigyei nagyban működtek. hogy őtet mint renegátot megbuktassák, félvén attól, hogy később még fejökre nőhet, mint e yidőben *Omer basa* a ki szintén renegát volt.

Br. *Stein* irodalmi ember lévén, folytonos összeköttetésben állott a külföldi német írókkal és a lipcsei *Allgemeine* ujságnak levelezője volt a keletről, e mellett a napi eseményekről rendszeren naplót vezetett s mindig tartott maga mellett egy titkárt illetve egy másolót, a ki kéziratait le másolta s azt rendezte. Ezuttal is egy német emigráns volt nála alkalmazva a ki házában lakott s vele érintkezett folytonosan s később meghitt embere lett s együtt dolgoztak, a ki szintén az irodalommal foglalkozott. Többször fordultam meg magam is *Stein*-nál s olykor gróf *Karacsai*val együtt kerestük fel, a kivel jó viszonyban voltunk s nála is ebédeltünk s kávézás közben ismertette velünk naplójából a napi eseményeket sok tekintetben hozzá fűzve saját nézetét és észrevételeit s bizon bírálgatásai nem voltak kiméletesek, de részrehajlatlanul megróttá esetleg úgy a kormány eljárását, mint egyesekét. Megjegyzendő, hogy naplójából a magyarországi eseményekről és a forradalom alatt egyesek viselt dolgairól is sok érdekest olvashattam, és a mennyire ismeretes voltam az akkori eseményekkel főleg az erdélyi hadjárat alatt, megrovásait csak helyeselni tudtam magam is, ezek között a Gyulafehérvár ostroma alatt törtétekről úgy a havasi helytelen expedicióról, a hol ő maga is tetteleg befolyt s érdekelve is volt, nagyon is hűn vázolta a kezdetleges, egyoldalú s minden szakértelem nélküli kontárkodást *Zárheczky* és *Br. Kemény Farkas* működésénél s nagyon is megróttá s elítélte gondatlan eljárásukért.

Egyáltalában nem csak érdekes, de tanulságosnak lehetett mondani kéziratait s naplóját, a mit még fiatal éveiben mint akadémikus kezdett gyűjteni élet pályáján, s csak sajnálni lehet, hogy az elfogultság és tudatlanság következtében megsemmisült s maga *Stein* is áldozatja lett. Ugyanis: *Ismail basa* elmozdítása nagy ingerültséget szült a török főbb tisztek között is a miniszteriumnál s több irigye lévén, nagyban kezdtek *Stein* ellen áskálódni s mindenféle gyanúsításoknak lett kitéve. Mialatt *Stein* távol volt s Kis-Ázsiában az oroszok ellen működött, ellenei körül fogták német titkárját, hogy kéziratait és naplóját kézre kerítsék s szép szóval s nagy jutalom ígéretével sikerült is őt behálózni, és a német titkár csakhamar jellemző módon került lépre, szép összeg jutalomban meg egyezve velök, meg állapodtak abban, hogy másnap összes kéziratait *Stein*-nak magához véve beszállgatja *Riza basa* hadügyminiszternek, a hol az ígért jutalomba részesülend. A mint a német másnap a miniszteriumnál megjelent *Riza basa* *Nusedin bey* titkárjához utasította, hogy az iratokat átadja s egyszersmint jutalmát is átvegye, a mint tehát a titkár a kéziratokat átvette az ajtónálló egyénnek egy iratot kézbesítve utasította őket a pénztárhoz, a helyett azonban hogy a németet a pénztárhoz vezették volna egyenesen az őrségre vitték s ott kurta vásra verve a Szeráskiriáknál földalatti börtönbe zárták, hogy elmélkedhessék ottan német alapos eljárása s jelleme felett. Mind ezen eljárás azonban titokban történt s arról senki sem értesülhetett. Azután pedig hogy a kézirat a legfelsőbb katonai hatóság kezében volt s azt át nézték — hihető sok oly felfedezésre jöttek a mi nagyban compromitalhatta a kormány eljárását s egyes főbb hivatalnokokat is a mint folytak abban az időben a kormány ügyek s talán még ma is folyhatnak a törökrendszer mellett — s meg lehet hogy még súlyosabb gyanu is férhet ahoz, hogy *Stein* Ázsiából azonnal

Constantinápolyba vissza rendeljék s letartóztatassák. Kezdetben saját házában szoba fogságot kapott egy katonatiszt felügyelete alatt, egy pár nap mulva azonban beszállították a Szeráskiriátba s egy külön szobába zárták s folyt ellene a katonai vizsgálat.

Szegény *Stein*, mit sem sejtve a mint hazaért s e meglepetés érte, azonnal *Karacsay* után küldött s általa engemet is magához hivatott s nekünk elbeszélve az egész esetet s panaszolva német titkárjára, hogy az eredeti kéziratait is magával vitte s még az nap a török-kormány saját lakásában házkutatást tartva, minden irományait s könyveit is lefoglalta s elvitette, üres könyv szekrényére s író asztalára mutatva a mi fel volt törve

Stein e szomorú helyzetében le sujtva szabadulást többé nem remélt, s előre sejtette mi várhat reá, s előttünk nyilvánította is, hogy e vizsgálati fogságból élve ki nem kerül, mert mindenki ellenséges indulattal van iránta s eljövételünk alkalmával elbucszva tőlünk engemet felkért, hogy küldenék neki valami méreg elleni szereket a szükséges utasítással ellátva, a mit megígérve a hogy haza a gyógytárba értem *Dr. Frankfurter* házi orvosommal is közölve háromféle ellen szert is küldöttem, annak daczára egy pár nap mulva arról értesítettek, hogy estve ebéd után hirtelen rosszul lett s reggelre megis halt, s még az nap a török szokás s szertartás szerint el is lett temetve szép csendben minden legkisebb ceremónia nélkül. A volt titkárját pedig a vizsgálat alatt még fogságából a Galatán levő *Szent-Benois* kolostor jezsuitái a kikkel folytonos érintkezésben volt megszöktették s el is tűnt Constantinápolyból.

(Folytatása következik.)

HALÁLOZÁSOK.

Honvédegyleteket, munkatársainkat és lapunk barátait kérjük: sziveskedjenek a halálozásokról egy-egy rövid tudósítást írni s a gyászjelentést az ereklye-muzeum számára esetről-esetre beküldeni.

Gerberi Antal. Ungvárott szeptember 17-én rövid szenvedés után meghalt *Gerberi Antal* nyug. adóhivatali ellenőr. Az elhunyt *Gerberi* a szabdságharcz kitörése idején klerikus volt az Ungvári gör. kat. szemináriumban. A csatára hívó szózatot meghallották a szemináriumban is és *Gerberi* több társával együtt elhagyta a szentelt falakat. A breviáriumot, olvasót fölcserélték karddal, a reverendát fölcserélték huszárdolmányokkal s berohantak a harci tűzbe. *Gerberi* végigküzdötte az egész szabadságharcot Csakhamar őrmester lett az Aman ezredes vezérlése alatt álló 21. zászlóaljban, majd besorozták a törzskari főnökséghez, a hol igen jó hasznát vették. Mint vakmerő bátorságú és szerföltött ügyes kém s mint az egyes harczoló hadtestekhez üzenethordó, igen nagy szolgálatokat tett. Legtöbbször a szent Bazil szerzet ruhájában, olvasóval és breviáriummal a kezében indult fontos, de veszélyes útjára az orosz táborba, s itt mint a szerzet megbízottja, a kolostor és a templom javára könyöradományokat gyűjtött, s a mint maga beszélt, oly anyagi sikerrel, hogy egyik orosz főtitostól több aranyat, a többitől pedig tekintélyes számban ezüst rubelt kapott. Ez a merész és ügyes megbízása azonban egyszer majd végzetessé vált. A muszkák ugyanis gyanuba vették, hogy ő a magyar tábor kéme, s kezdték szigoruan kilétét kutatni: Ha pap vagy, misézzél nekünk, énekelj és imádkozzál — mondák — mert különben látod azt a fát, annak a legtetetejére huzunk föl! Csak akkor bocsátották szabadon, midőn a muszkáknak ezt a kíván-

ságukat kifogástalanul teljesítette. — Képzeltető, mily eredménynyel és mily erkölcsi sikerrel tért Gerberi ilyenkor vissza nem egyszer a magyar táborba s annak törzskara részére élete veszélyeztetésével mily hasznos adatokat szolgáltatott a további teendőkre nézve. A szabadságharcz lezajlása után nem ment vissza a szemináriumba s többnyire Ungban tartózkodott és nevelősködött. A kis szabadság idején hivatalt vállalt a megyén, majd a városi adóhivatalhoz választották ellenőrnek.

Huszár Lajos volt 1848—49-es honvéd szept. hó 9-én este 11 órakor, élete 85-ik évében, öregségi végelgyengülés következtében megszűnt élni. Gyalu, 1895. szeptember 10. Huszár Albert, neje Wieder Friderika, Huszár Sándor, mint az elhunyt gyermekei és menyé. Huszár Jenő, Katika és Béla, mint unokái

Kállai András Nagy-Becskeken hunyt el 94 éves korában, Kufsteinban leszenvedett nehéz várfogságának a kipihenésére . . . Torontál fővárosában, ugy ismerték őtet, mint egy élő bus mesét. A galambbász, rongyokba burkolt öreg, az utolsó időkben már elvesztette erejét, és a jószívű emberek adományjaiból tengette életét. Az utcán köréje csoportosultak a gyerekek, és ő olyan szívesen beszélgetett nekik egyet-mást a régi dicsőségről. A napokban leverte lábáról az öregség és bekerült a kórházba. Az iskolás gyerekek keresték egy ideig az ő mesemondójukat, de nem találták meg, nem is látták többé, csak a temetésére mehettek el. Csütörtökön vitték a kórházból, utolsó pihenő helyére.

Kretschler Kristóf. Idegen országból, Szászországból vándorolt egykoron Magyarországra Kertscher Kristóf, és 1831-ben Iglón telepedett le. A magyar szó a szívéhez férkőzött hosszú évek alatt, megszerette szép új hazáját és olyan telivér magyarrá lett, hogy a fölvi harzolt szabadságharcz tüze őt is magával ragadta és mint nemzetőr harcolta azt végig, csatáról-csatára. Kertscher Kristóf, a szászországi Felkman helyiségben született; és szeptember 7-ikén érte utól a halál, és most 84 éves korában került a megszeretett anyaföld ölébe, a hova nagy részvéttel kísérték ki.

Láhner György özvegye. Milanóból kaptunk egy gyászjelentést. A kinek halálát jelenti, asszony volt, nem küzdhetett fegyverrel a szabadságért, de azért neki is szól a negyvennyolczasok diszjelzője. Mert a ki meghalt, *Láhner György* tábornoknak, a vértanúnak özvegye volt. Külföldön élt hosszú idő óta. Mikor hős férjét Aradon kivégezték, a szerencsétlen asszony Pestre ment és itt Csernovicsnénál, az özvegye társának, Damjanicsnénak édes anyjánál talált otthont. Innen később Makóra ment Náray Mihálynéhoz s ott maradt pár esztendeig. Maradása azonban itt sem volt, elköltözött Olaszországba s leányával Milanóban telepedett meg. Itt leánya férjhez ment egy olasz uri emberhez, Sardi Józsefhez, s most Sardi Láhner Alexandrina, férje és leányuk adta ki a gyászjelentést Láhner György özvegyének haláláról. Milano mellett, Masnagoban halt meg az özvegy, eltemették augusztus 14-én.

Lukovics Arnold, Homonna város derék öreg főjegyzőjét, szept. 11-én kísérték örök nyugalomra általános részvét és gyász között, a homonnaiak. A boldogult egyik vitéze volt a szabadságharcznak és mint honvéd hadnagy, vett részt sok vészes csatában. Hatvannyolcz éves korában lepte meg a halál, és csöndesen ment el annyi sok boldogult bajtársa után . . .

Gyászjelentését, melyet Doby Antal munka társunk küldött be, a következők írták alá:

Lukovits Arnold 1848—49 iki honvéd hadnagy - Homonna város jegyzőjének, Kelt Homonnán 1895. szept.

tember hó 10-én. Lukovits Zoltán mint fia, Lukovits Ottó és neje szül. Zimán Gizella, tzv. Lukovits Gábor-né szül. Jácz Olga, Lukovits István és neje szül. Draskovits Olga, Lukovits Géza és neje szül. Andreszky Emma mint testvér, sógornék és ezeknek gyermekei mint unakaöcs és hugai. Továbbá Peltsarszky Adolfné szül. Wopparschalek Emma mint unoka huga, ennek férje és gyermekei mint rokonok.

Farczady Nagy Mihályt, Sz.-Krasznán, a közönség óriási részvete mellett helyezték örök nyugalomra szept. hó 21-én. Farczady Nagy Mihály 1848—49. honvédet, volt Kraszna-megye számvevőlt, főlevéltárnokát, 25 éven át Kraszna főjegyzőjét. Koszorut helyeztek a ravatalra: a jegyzői kar, község, „Olvasó-egylet“ stb. A sirnál szép beszéddel búcsuzott el a jegyzői kar nevében Éltető Károly varsolczi jegyző, az „Olvasó-egylet“ nevében a titkár búcsuzott el a kedves emlékü halottól.

Krasznán, 1895. szept. 22.

Közli:

Vargha Gyula.

Gyászjelentése így szól: Már özvegy Farczady Mihályné, született Tasnady Mária a maga és gyermekei: Pál; Sándor, ennek neje: Stöhrer Irma és gyermekei: Gábor és Gizella, valamint számos közeli és távoli rokon és ismerős nevében fájdalomtól lesujtva tudatja, hogy a jó férj, szerető édes apa, nagypapa és önzetlen jó barát *Farczady Nagy Mihály* 1848—49. honvéd tizedes, a volt Kraszna vármegyének számvevője és főlevéltárnoka, előbb Kr.-Horváth s legutóbb 25 éven át Kraszna nagyközség főjegyzője, életének 64-ik, boldog házasságának 38. évében folyó hó 18-án este 10¹/₂ órakor meghalt. Örök emlékezet viraszszon fölötte!

Kraszna, 1895. szeptember hó 19-én.

Beküldte a család.

Mészáros István, volt vitéz 48-as honvédet temették el Temesváron nagy részvét mellett. A boldogult, Vécsey tábornok alatt szolgált a harcokban, és sok sebbel volt a teste elboritva.

Szűcs József Borsod-Mező-Keresztes városának főjegyzője, mint levelezőnk írja, — életének 70-ik, és hivataloskodásának 32-ik évében, augusztus 30-án meghalt agyszélhűdésben. A borsod-mező-keresztesiek az elhunytban nem csak egy igaz emberbarátot és hűséges, képzett tisztviselőt vesztek, hanem egy 48-49-iki hőst is siratnak halálával, aki mint tüzemester több csatában részt véve, küzdötte végig a szabadságharczot.

Székely József. Az öreg Székely József, Pestmegye főlevéltárosa szombaton reggel meghalt. Székely József a régi írói gárda egyik népszerű tagja volt, a kit az ötvenes években az irodalom jelesei közt emlegettek. Irt regényt, novellát, költeményt, bíráló és ismertető cikelyeket, melyeket a lapok sűrűn közöltek, a kiadók szívesen a piacra vittek, s az akkori kritika sok dicsérettel halmozott el. Az utóbbi évtizedekben már csak egy kisebb kör ismerte és szerette, joviálitása és toszjtjai révén, mely utóbbiak Pestmegye banketein elmaradhatlanok voltak. Olykor egy-egy visszaemlékezéssel rukkolt be a lapokhoz, de ezek is mind ritkábbakká váltak. Még a hatvanas években megválasztották Pestmegye főlevéltárosává s nagy szorgalommal élt hivatalának, mely egyike az ország legrendezettebb levéltárainak. Folyton rendezgette, selejtezte a levéltárat és sok érdekes okiratot és emléket hozott napvilágra. Nagyon szerény és rendkívül kedves ember volt, a ki csöndes megadással törődött bele aba, hogy a nagy közönség elfelejtette és felebbvalói, hivataltársai becsülésében keresett kárpótlást. Debreczenben született 1825-ben s ott végezte jogi ta-

mulmányait A szabadságharcot mint honvédkapitány küzdötte végig. A nemzeti színház történetének megírásával foglalkozott, de ez a munkája befejezetlen maradt. Három év előtt megbetegedett s azóta folyton gyöngéledett. Régi jó kedve lassankint elhagyta s a kik az utóbbi időben látták; alig ismertek rája. Tavaly ünnepelte meg hetvenedik születése napját, de csak szűk családi körben, mert a zajosabb ünneplés terhére lett volna. Néhány hét előtt ágyba döntötte régi betegsége s szombaton reggel meghalt. Szeptember hó 16 án délután temették el a megyeházáról, melynek legrégebb lakója volt. Haláláról a család ezt a gyászjelentést adta ki:

Özvegy Székely Józsefné született Sántha Teréz, a maga s gyermekei Malvin és Ödön, valamint az összes rokonok nevében fájdalommal szíven jelenti felejthetetlen jó férje, illetve a legcibb apa Székely József ur, Pest-Pilis-Solt-Kiskun vármegye főlevéltárosa, 1848—49-iki honvédszázadosnak stb. folyó évi szeptember hónap 14-én, reggeli fél nyolcz órakor, hosszas szenvedés után, életének 71-ik évében történt gyászos elhunytát. A boldogultnak hűlt tetei folyó évi szeptember hónap 16-án, délután 3 órakor (IV. vármegyeház) fognak az evangélikus református egyház szertartása szerint megáldani és a kerepesi-uti sirkertben örök nyugalomra helyeztetni. Budapesten, 1895. szeptember 14-én. Áldás és örök béke lengjen drága porai felett!

A veterán író szeptember 16-án délután temették el a vármegyeházáról. A temetésre igen nagyszámú közönség jelent meg. A gyászolók sorában voltak: Beniczky Ferencz főispán, Beniczky Lajos alispán, Bellaágh Imre tiszti főügyész, Fazekas Gusztáv főjegyző, Viczián Ádám főpénztáros, Lángos Kálmán, Kiss Ignác, Hindy Kálmán árvászéki ülnökök, Földváry Miklós, Bossányi László. Wartensleben Lajos gróf, Lupa Vidor, Dubroviczky László megyebizottsági tagok; a Petőfi-társaság képviseletében Szana Tamás és Prém József jelentek meg; az irodalom munkásai közül ott voltak még: Agai Adolf, Szinyei József, Vadnay Károly, Erdélyi Gyula, Radó Antal, Nagy Miklós, Léway József borsodi alispán, Ujházi Ferencz festőművész, Gerlóczy Károly heiyettes polgármester, Madarassy Pál, Nagy Nep. János, a bars-nyitrai honvédegyesület képviseletében, Baky Béla, Péter Kálmán, Vásárhelyi Géza stb. A halottat Szász Károly református püspök bucsuztatta el igen szép beszéddel. A gyászszertartás után a koporsót, amelyet diszbe öltözött megyei huszárok vettek körül s a melyre számos koszorut helyeztek, kiszállították a kerepesi-uti temetőbe.

— *A Székely-gulyás.* Székely József, a veterán-író halála alkalmából a magyar szakácművészet történelme számára feljegyezzük itt azt az adatot, hogy a Székely-gulyás korántsem szekely testvéreinktől származott, hanem őshazája a hatvanas évek híres Komlókertjében van, a budapesti gránátos-utcában. Az akkori író-gárda, köztük *Székely József* a népszerű vendéglőbe járt s az ő nevével nevezték el a Székely-gulyást.

KÜLÖNFÉLÉK.

A tizenhárom aradi vértanu kivégeztetésének negyvenhatodik évfordulóját, — mint Aradról írják. — nagy gyászünneppel üli meg az idén is Aradváros hazafias lakossága. Az október 6-iki gyászünnepeket rendező bizottság, mult szombaton délután öt órakor megtartotta első ülését, Edvi Illés László elnökle alatt, és megállapították az ünnepély napját és sorrendjét. Az ünnepély, tekintettel, hogy a gyásznap vasárnapra esik, október 5-én, szombaton lesz. A sorrend az eddig lefolyt ünnepélyektől eltér. A gyászistenti tisztelet reggel kilencz órakor kezdődik, mely után a közönség a Szabadságtérre

a vértanuk szobrához vonul. Itt az elnökség a daloskör éneke után megnyitja az ünnepélyt, és koszorut helyez a szoborra. A „Szózat“ eléneklése után, az ünnepélyen résztvevők a vesztőhelyre vonulnak, hol a gyászbeszédet Keresztes Gyula ügyvéd tartja. Ezután következik egy alkalmi költemény elszavalása, melynek végeztével a vidéki küldöttségek szónokai lépnek az emelvényre. Az ünnepélyen Nagy Sándor makói kántor által földmivelők-ből összeállított daloskör is részt vesz, mely egy erre az alkalomra irt gyászdalt énekel el.

A szabadságharc hienája. Deésről jelentik, — írja a Bpesti Hirlap szept. 20 száma — hogy Manu Gábor oláh ügyvéd, a szabadságharc egyik vérengző alakja, elköltözött az élők sorából. Ő volt az, a ki 1848-ban Huszár báró fejét lefűrészeltette s hasonló tettek egész sorozatát követte el, hogy az osztrák császár kegyét megnyerje. A zivataros idők elmúltával az ő tetteire is fátyolt borított a magyar nép, de ő megmaradt a régi embernek s halála napjáig vezérszerepet vitt minden magyarelles mozgalomban. Utóbb a deési hitelbank ügyésze lett, miután már a vármegye tiszti főügyésze is volt a nélkül, hogy magyarelles érzülete változott volna.

Társas estélyt tartottak szept. 15-én este a „Történelmi Lapok“ s a történelmi ereklye muzeum intézői és pártolói. Az estély immár a XXXVI. összejevetel volt. A társas estélyen Nedoroszték János bemutatta a társaság új tagjait s megbeszéltek az orsz. honvéd gyűlésre felutazás részleteit.

A társas estélyen elhatározták, hogy javasolni fogják azt, hogy a jövő évben, ha a történelmi muzeum byüjteménye el lesz helyezve a Mátyás- király házban és ge lesz rendezve, a megnyitási ünnepélyre hivassanak meg az ország összes honvédei, hogy *Erdély bércei között is gyűljenek egyszer össze a nagy idők még élő hősei és ez összejevetelen kizárólag tisztelet és ünneplés tárgyai legyenek.*

Ennek szép és a nagy napok veteránjaihoz méltó formában való előkészítésére nagy bizottság alakíttassék, melynek feladata lesz minden honvédet elszállásolni családoznál, hogy az öreg honvédek a tisztelet, megbecsülés és meleg vendégszeretet örömperezeit élvezzék a város falai között.

A társaság részvétellel értesült egyik társuk, Kalmár Antal betegeskedéséről s hogy irántai szeretetüknek ezuttal is kifejezést adjanak, a nevére a történelmi muzeumban tett alapítványt apróbb adományokkal növelték, mit Vincze István pénztárnok vett gondjaiba; és kijezést adtak az óhajtásuknak, hogy körükben mielőbb viszontláthassák.

Felköszöntötték Nagy Pál főhadnagy számtanácsost, ki szíven, lélekkel munkálkodik a kolozsvári honvédegyesületben a szegény honvédek ellátási ügyei érdekében.

Az estélyen jelen voltak: Nagy Pál a honvéd-egylet jegyzője, Bay János hadnagy, Persián Gerő 48—49. honvéd orvos Szász-Fenesről, Münszter Ede, Bocskor Lajos, Nedoroszték János, Vincze István, Vincze Istvánné, Szucsáky Imre, Kuzskó István, Gombos Károly, Szilágyi Lajos, Simonffy István, Balázs K József, Esztegár Krisztof, Sárdy Lőrincz. Az estély 11 óráig tartott

Kérés

a Történelmi Lapok t. olvasóihoz!

„Kossuth-könyvtár“ czimen a milleniumra a szabadságharcz történelmi részleteit tárgyzó könyvekből, lapok, folyóiratok, füzetekből könyvtárt óhajtunk alakítani.

E könyvtár, mint a történelmi ereklye-muzeum gyűjteményének kiegészítő része, a Kolozsvárt levő **Mátyás király** születési házában nyer állandó elhelyezést s berendezés után a közönség használatára megnyilik, hogy abból a nagy napok történelmére vonatkozó ismereteit az érdeklődők gyarapithassák, a kik pedig az események részleteit kutatják, azok kézügyben, könnyen feltalálható módon rendezve kapják meg a szükséges adatokat.

E czélből felkérjük a Történelmi Lapok olvasóit, kegyeskedjenek e könyvtárt művek adományozásával gazdagítani és sziveskedjenek bennünket e törekvésünk sikeres megoldásában más módon is támogatni.

Nevezetesen ismerőseik körében is sziveskedjenek könyveket gyűjteni Kossuth könyvtárunk számára.

Kérjük továbbá ama művekre vonatkozó adatokat, melyek birtokukban vannak s a melyeket át nem engedhetnek, a tuloldalon leirt táblázatban velünk közölni, hogy tájékozva legyünk mind ama művekről, melyek megjelentek, s a melyek valahol megvannak, hogy az adatkeresőket tudjuk utba igazítani.

Minden adományozott művet a „Történelmi Lapok“-ban nyilvánosan nyugtázunk.

Kolozsvár, 1895. okt. 1.

A történelmi ereklye-muzeum igazgatósága nevében

Hory Béla,
pénztárnok.

Deáky Albert,
elnök.

Kuszkó István,
muzeum-őr.

<p>A könyv czime, hány kötet hol jelent meg, kinél nyomtatott, hány lapra terjed, nagysága (kis-, nagy-, negyed-, nyolczad-rét stb.) kötve, füzve?</p>	<p>Hány kötet van meg?</p>	<p>Átengedtetik-e a Kossuth-könyvtár részére igen? vagy nem?</p>	<p>Ha nem engedhető át, az esetben honnan volna kérhető a könyvtár részére?</p>	<p>Jegyzet.</p>

BCU Cluj / Central University Library Cluj